

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิด และทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การประเมินโครงการฟื้นฟูสมรรถภาพและสุขอนามัยสำหรับนักเรียน โรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่ โดยแบบจำลอง CIPP มีของเขตการศึกษา แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นพื้นฐาน เนะแนวทางการศึกษาตามลำดับ ดังนี้

- 2.1.1 โรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่
- 2.1.2 การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ
- 2.1.3 แผนการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ
- 2.1.4 หลักการแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินโครงการ
- 2.1.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1.1 โรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่

2.1.1.1 ข้อมูลทั่วไป

ชื่อสถานศึกษา โรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่
ตั้งอยู่เลขที่ 50 หมู่ 10 ตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่
โทรศัพท์ 053-498 145 โทรสาร 053-498 146

E-mail: SWCM16@gmail.com Website: www.swcm.ac.th

สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

เปิดสอนระดับระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 และ
ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ สาขาเกษตรกรรมและคอมพิวเตอร์ธุรกิจ และเรียนร่วมในสายสามัญ
และสายอาชีพ

ปัจจุบัน มีห้องเรียนทั้งหมด 31 ห้องเรียน

ชื่อผู้อำนวยการ โรงเรียน นางพวงทอง ศรีวิลัย

2.1.1.2 สัญลักษณ์ อັดลักษณ์ และเอกลักษณ์ ของ โรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่

1) ความหมาย ตราสัญลักษณ์ประจำโรงเรียน

เป็นเครื่องหมายรูป พระนามาภิไธยย่อ (สมเด็จพระศรีนครินทราบรม
ราชชนนี) ส.ว.(สีแดง) ภายใต้ รัศมี (สีแดง) อยู่เหนือรูปสัญลักษณ์ คนพิการใช้ไม้ค้ำยัน และนั่ง

รถเข็น (สีเหลือง) บรรจุอยู่ภายในเส้นรอบวง รูปดอกบัว (สีขาว) เส้นขอบสีน้ำเงิน และมีอักษรข้อความ โรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่ อยู่ด้านล่าง

2) อักษรย่อ ส.ว.ชม.ขนาดความสูง 1 ซม.(สีน้ำเงิน)

3) ปรัชญาโรงเรียน เทิดทูนองค์สมเด็จพระเจ้า ฟังพอย่างอิสระ มานะใฝ่เรียนรู้
เก่งคู่คุณธรรม

4) สีประจำโรงเรียน

สีแดง หมายถึงชาติ เพื่อปลูกฝังให้นักเรียนมีความรักชาติ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักอนุรักษ์ ห่วงแค้น และสืบสานศิลปวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น และของประเทศไทย เป็นสีประจำพระองค์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เพื่อให้นักเรียนระลึกถึง พระมหากรุณาธิคุณที่พระนามาภิไธยของสมเด็จพระเจ้า “ศรีสังวาลย์” เป็นชื่อของโรงเรียนถือเป็น มหาสิริมงคลสูงสุด

สีขาว หมายถึง ศาสนา เป็นสีแห่งความบริสุทธิ์ ด้วยหลักความเชื่อที่ว่าคนเราเกิดมาทุกคนย่อมมีจิตใจ ที่บริสุทธิ์เหมือนผ้าขาวพร้อมที่จะได้รับการฟื้นฟูพัฒนาให้เป็นคนดี มีคุณค่า มีคุณธรรม-จริยธรรม โดยยึดหลักธรรมคำสอนของศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ในการประพฤติปฏิบัติตนเพื่อความเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว เป็นพลเมืองดีของชุมชน สังคม และประเทศชาติ

สีเหลือง หมายถึง สีแห่งสติปัญญา โดยยึดหลักว่าทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ตามธรรมชาติ และตามศักยภาพของแต่ละบุคคล เป็นสีประจำพระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ 9) เพื่อให้สำนึกถึงพระมหากรุณาธิคุณ ที่ทรงห่วงใยผู้พิการ และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

5) ต้นไม้ประจำโรงเรียน: ต้นราชพฤกษ์

6) เอกลักษณ์ของโรงเรียน ฟื้นฟูการเรียนรู้ พัฒนา (คุณภาพชีวิต) อย่างต่อเนื่อง

7) อัตลักษณ์ของโรงเรียน ฟังตนเอง ดำรงชีวิตอย่างอิสระ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

8) วิสัยทัศน์ พัฒนาแหล่งเรียนรู้ มุ่งสู่คุณภาพชีวิต เพื่อผลสัมฤทธิ์ที่ดี ศักดิ์ศรี และการมีงานทำ น้อมนำเศรษฐกิจพอเพียง

9) พันธกิจ

1. พัฒนาการจัดการศึกษา สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหวหรือสุขภาพ ควบคู่กับการฟื้นฟูทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา มีคุณธรรม จริยธรรม และการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำ ดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง
2. ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน
3. มุ่งเน้นการจัดการศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน และส่งเสริมประชาสัมพันธ์ พัฒนาระบบเทคโนโลยีและสารสนเทศของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง
4. พัฒนาการบริหารจัดการ โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายอย่างโปร่งใส และคุ้มค่าให้สามารถจัดการศึกษาได้ตามนโยบาย แผน และมาตรฐานการศึกษาของชาติ

10) เป้าประสงค์

1. นักเรียนมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย สังคม อารมณ์ สติปัญญา มีคุณธรรม จริยธรรม และงานอาชีพ เต็มศักยภาพ ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
2. ครูและบุคลากรทางการศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานวิชาชีพ
3. โรงเรียนมีการบริหารจัดการศึกษาที่เป็นระบบอย่างโปร่งใสและคุ้มค่า
4. ผู้ปกครอง ชุมชน สถาบัน และองค์กร เข้ามามีส่วนร่วมตลอดจนระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา

11) กลยุทธ์สถานศึกษา

1. พัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามนโยบายของ สพฐ. ทั้งพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา มีคุณธรรม จริยธรรม ปลูกฝังจิตสำนึกในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และส่งเสริมงานอาชีพด้วยวิธีการที่หลากหลาย ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และพัฒนาประสิทธิภาพบุคลากร ในด้านการจัดการเรียนรู้ สื่อ เทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ภาษา และการสื่อสาร เข้าสู่การเป็นครูมืออาชีพในศตวรรษที่ 21
3. พัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศึกษาโดยเน้นกระบวนการประชาธิปไตย มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ พัฒนาระบบเทคโนโลยี และสารสนเทศของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง ให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

4. ส่งเสริม และพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาอย่าง โปร่งใส และคุ้มค่า โดยใช้กระบวนการประชาธิปไตย

2.1.1.3 ประวัติโรงเรียน (โดยย่อ)

โรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่ ประกาศจัดตั้งเมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2543 ภายใต้โครงการได้ร่วมพระบารมีสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เพื่อน้อมรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณแห่งองค์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ในศุภมงคลวาระเสด็จพระราชสมภพครบ 100 พรรษา ซึ่งตรงกับวันที่ 21 ตุลาคม 2543

วันที่ 16 ตุลาคม 2544 สมเด็จพระพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ทรงพระกรุณาฯ เสด็จฯ เยี่ยมและทอดพระเนตรที่โรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่ และกำหนดพิธีวางศิลาฤกษ์ วันที่ 21 ตุลาคม 2544 โดย ท่านผู้หญิงสุมาลี จาติกวณิช เป็นประธานในพิธี เป็นโรงเรียนการศึกษาพิเศษเฉพาะความพิการ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ให้บริการนักเรียนที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหวหรือสุขภาพ จัดการเรียนการสอนแบบสหศึกษา รับทั้งนักเรียนประจำและไป-กลับ ตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลศึกษา ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพสาขาเกษตรกรรมและคอมพิวเตอร์ธุรกิจ และเรียนร่วมในสายสามัญ และสายอาชีพ

โรงเรียนเปิดดำเนินการจัดการเรียนการสอน ตั้งแต่ปีการศึกษา 2545 เป็นต้นมา โดยได้ตั้งสำนักงานชั่วคราวที่โรงเรียนโสตศึกษาอนุสารสุนทร และสำนักงานของศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 8 โดยนายประหยัด ทรงคำ เป็นผู้อำนวยการศูนย์ในขณะนั้น ซึ่งอยู่ระหว่างที่กำลังดำเนินการก่อสร้างโรงเรียน และมีการจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นอนุบาล ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีนักเรียนทั้งหมด 40 คน บริหารงานโดย นางกัญญาณี จันทรรัตน์ เป็นผู้บริหารคนแรก และมีครูผู้สอน 6 คน หลังจากก่อสร้างโรงเรียนเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จึงได้ย้ายที่ทำการชั่วคราวของโรงเรียนมายังที่ทำการปัจจุบัน ตั้งแต่วันที่ 9 พฤษภาคม 2547 เป็นต้นมา

ปีการศึกษา 2547 มีคำสั่งให้นายประหยัด ทรงคำ ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 8 จังหวัดเชียงใหม่ รักษาราชการในตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่ เนื่องจากผู้บริหารได้ย้ายไปดำรงตำแหน่งในสถานศึกษาอื่น

วันที่ 14 เดือนกันยายน พ.ศ.2548 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ มีคำสั่งอนุมัติให้ นางพวงทอง ศรีวิลัย ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดพิจิตร ย้ายมาดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการ โรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่ จนถึงปัจจุบัน

ในวันศุกร์ที่ 22 เดือนมิถุนายน พ.ศ.2550 สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรกิจการของโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่ ทรงมีกระแสพระราชดำรัสไว้เป็นแนวทางกับโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่ 5 เรื่องหลัก คือ

1) ด้านวิชาการ ควรจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับนักเรียน เป็นรายบุคคลตามศักยภาพ สนับสนุนส่งเสริมนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ ให้เขาได้เรียนในสิ่งที่เขาต้องการเรียน และต้องการเป็นในอนาคต ทั้งในสายสามัญและสายอาชีพ การส่งเด็กเรียนร่วม เป็นวิธีที่ดีที่สุด เนื่องจากเด็กจะได้มีทักษะชีวิต ทักษะสังคม ทักษะอาชีพอย่างแท้จริง

2) ด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพและการพยาบาล นักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ควรจัดบริการสื่อเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาเป็นรายบุคคล ทั้งเครื่องช่วยความพิการ กายอุปกรณ์ กิจกรรมบำบัด กายภาพบำบัด อาชญาบำบัด รวมถึงการคัดกรองเพื่อผ่าตัดแก้ไขความพิการอย่างต่อเนื่องเหมาะสม สามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข มีสัมมาชีพ มีเกียรติภูมิแห่งตน และมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนพิการได้

3) ด้านสังคม อารมณ์ จิตใจ เมื่อเด็ก ๆ มีสภาพความพิการ ทำให้เขาขาดความเชื่อมั่นในตนเอง เห็นคุณค่าของตัวเองต่ำ หากมีครู บุคลากร ผู้บริหาร รวมถึงเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง สังคม ชุมชน เข้าใจให้โอกาสจะทำให้เขาสามารถมีพลังใจในการที่จะพัฒนาตนเองได้

4) ด้านอาชีพ ปลายทางของการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการนั้นคือ การมีทักษะอาชีพสามารถเลี้ยงตนเองได้ โดยไม่เป็นภาระต่อครอบครัว ชุมชน สังคมอย่างยั่งยืน

5) ด้านบรรยากาศ สิ่งแวดล้อม แหล่งเรียนรู้ที่เอื้อให้เด็กพิการ สามารถเข้าถึงองค์ความรู้ ประสบการณ์ ตั้งแต่ระดับต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำได้อย่างไม่มีอุปสรรค และครู บุคลากร นักเรียน ผู้ปกครอง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องพึงพอใจและมีความสุข

ทางโรงเรียนจึงได้น้อมนำมาใช้จัดทำเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาซึ่งต้องให้ความสำคัญในการฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้เรียน โดยมีกระบวนการที่สำคัญคือ การประเมิน แกรับนักเรียน การจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนพร้อมกับให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพร่างกายจนถึงการส่งต่อให้ผู้เรียนได้ฝึกประกอบอาชีพได้จริง

และวันจันทร์ที่ 28 เดือนตุลาคม พ.ศ.2558 เสด็จพระราชดำเนินเปิดอาคาร 100 ปี บรมราชชนนีการ์ณย์ และอาคาร 110 ปี นวมินทร์บรมราชชนนี รวมทั้งห้องสมุดเฉลิมราชกุมารี อีกทั้งพระองค์ท่านได้ทรงติดตามการดำเนินงาน ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านฟื้นฟูสมรรถภาพและสุขอนามัย ด้านอาชีพเพื่อการมีงานทำ และด้านอารมณ์ สังคม เพื่อเอื้อต่อการเรียนรู้

ของนักเรียน และทรงงานร่วมกับผู้บริหาร คณะครู คณะกรรมการสถานศึกษา เครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ในการติดตาม โครงการในเรื่องที่พระองค์ท่านเคยดำริไว้ เมื่อปี 2550 ทรงเห็นการพัฒนา เปลี่ยนแปลง ที่เกิดกับผู้เรียน โรงเรียน ตามลำดับ และทรงได้พระราชทานแนวทางการพัฒนา นักเรียน โรงเรียน ตามสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว เกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1) การพัฒนาคนพิการควรได้รับการพัฒนาตั้งแต่เริ่มแรก ส่งเสริมการเรียนรู้ตามความสนใจ และเหมาะสมตามศักยภาพ 2) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ควรจัดสรรเครื่องคอมพิวเตอร์ให้เหมาะสมกับอัตราการใช้งานของนักเรียน โดยอัตราส่วนเครื่องคอมพิวเตอร์ต่อ นักเรียน คือ 1: 2 3) ด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพ โครงการผ่าตัดแก้ไขความพิการควรดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และการปรับระดับโต๊ะ เก้าอี้ ให้เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละบุคคล 4) ด้านงานอาชีพ ควรยกระดับผลิตภัณท์ให้ได้มาตรฐาน เพิ่มมูลค่า 5) ด้านการศึกษาต่อของนักเรียน ดังเช่นตัวอย่างของ นายณัฐมัย แก้วห่อ ควรได้รับการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา ซึ่งถือว่านายณัฐมัยเป็นแบบอย่างในการสร้างแรงบันดาลใจให้แก่เด็กคนอื่น ๆ ที่สามารถมีรายได้ระหว่างกำลังศึกษา

ความสำเร็จตามภารกิจของโรงเรียนตามโครงการภายใต้ร่มพระบารมีจากการประเมินผล ถือว่าประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง แนวทางการทรงงานของทุกพระองค์ที่มีปลายสุดของแผนชีวิตผู้เรียนต้องดำรงชีวิตอย่างอิสระในสังคม มีเกียรติภูมิในการดำรงชีวิต

2.1.1.4 สถานที่ตั้ง

ที่ตั้ง โรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่ เลขที่ 50 หมู่ 10 ตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ รหัสไปรษณีย์ 50290

2.1.1.5 อาณาเขตที่ตั้ง

ที่ตั้ง โรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่ ตั้งอยู่เลขที่ 50 หมู่ 10 ถนนเชียงใหม่-พร้าว ตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

เนื้อที่จำนวน 24 ไร่ 3 งาน 86 6/10 ตารางวา บนพื้นที่เช่าของมูลนิธิวัดพระเชตุพน โดยโรงเรียน ทำสัญญาเช่ารายปีกับมูลนิธิของวัด ระยะเวลาเช่า 30 ปี โดยโรงเรียน ใช้พื้นที่จริงเพียง ประมาณ 15 ไร่ ที่เหลือเป็นศูนย์ฝึกอาชีพของโรงเรียนสอนคนตาบอดภาคเหนือ

เนื้อที่ จำนวน 8 ไร่ 1 งาน 31/10 ตารางวา เป็นพื้นที่ของมูลนิธิสากลเพื่อคนพิการสาขาโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่ จำนวน 2 ไร่ 3 งาน 42 ตารางวา และพื้นที่ 5 ไร่ 1 งาน 82 7/10 ตารางวาเป็นของกระทรวงการคลัง (โรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่)

อาณาเขต	ทิศเหนือ	ติดกับโครงการหมู่บ้านจัดสรรอรสิริน
	ทิศใต้	ติดกับที่ดินเอกชน
	ทิศตะวันออก	ติดกับศูนย์ฝึกอาชีพคนตาบอด

ทิศตะวันตก ติดกับถนนเชียงใหม่-พร้าว

2.1.1.6 โครงสร้างของโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่ จัดการบริหารจัดการเป็น

6 ฝ่าย ได้แก่

1) ฝ่ายบริหารงานวิชาการ

- งานบริหารและวางแผนฝ่ายวิชาการ
- งานการเรียนการสอน
- งานบริหารหลักสูตรและกลุ่มสาระ
- งานทะเบียนนักเรียน
- งานวัดและประเมินผล
- งานแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล
- งานห้องสมุด
- งานแนะแนว
- งานคอม เทคโนโลยี และสารสนเทศ
- งานสื่อ นวัตกรรม
- งานนิเทศการเรียนการสอน
- งานแผนงานสารสนเทศและพัสดุฝ่าย
- งานเรียนร่วม
- งานส่งเสริมการวิจัย
- งานอาสาสมัคร
- งานส่งเสริมอาชีพเพื่อการมีงานทำ
- งานห้องเรียนทักษะการดำรงชีวิต
- งานกีฬาและนันทนาการ
- งานประกันคุณภาพการศึกษา
- งานสถานศึกษาพอเพียงและสวนพฤกษศาสตร์
- งานธนาคารโรงเรียน

2) ฝ่ายบริหารงานบุคคล

- งานธุรการสารบรรณ
- งานบุคลากร
- งานคณะกรรมการสถานศึกษา
- งานประชาสัมพันธ์

3) ฝ่ายบริหารงานทั่วไป

- งานอาหารและโภชนาการ
- งานบำรุงอาคารสถานที่
- งานยานพาหนะ
- งานโสตทัศนูปกรณ์
- งานภูมิทัศน์
- งานรักษาความปลอดภัย
- งานซ่อมบำรุงทั่วไป
- งานแผนงานและสารสนเทศฝ่าย

4) ฝ่ายบริหารกิจการนักเรียน

- งานหอนอน
- งานกิจกรรมนักเรียน
- งานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน
- งานพัฒนาระเบียงวินัย
- งานส่งเสริมประชาธิปไตย
- งานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย
- งานแผนงานและสารสนเทศฝ่าย

5) ฝ่ายบริหารงบประมาณ

- งานแผนงานและสารสนเทศ
- งานควบคุมภายใน
- งานการเงิน-การบัญชี
- งานพัสดุและสินทรัพย์
- งานกองทุนสวัสดิการนักเรียน
- งานมูลนิธิธิดากลเพื่อคนพิการ
- งานสวัสดิการครู ส.ว.ชม.
- งานสมาคมผู้ปกครองและครู

6) ฝ่ายฟื้นฟูสมรรถภาพและสุขอนามัย

- งานฟื้นฟูสมรรถภาพร่างกาย
- งานพยาบาล

2.1.1.7 สภาพการณ์นักเรียนในโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่

ประกอบด้วยนักเรียนชาติพันธุ์ต่าง ๆ ดังนี้ พื้นราบ 197 คน กะเหรี่ยง 30 คน ม้ง 27 คน ลาหู่ 7 คน อาข่า 19 คน ลีซอ 3 คน ไทใหญ่ 20 คน และเมียง 2 คน

โรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่ ประกอบด้วยนักเรียนที่มีความบกพร่อง อวัยวะต่าง ๆ ดังนี้ สมอพิการ 246 คน ความผิดปกติตั้งแต่กำเนิด 34 คน กล้ามเนื้ออ่อนแรง 7 คน บาดเจ็บที่ไขสันหลังเนื่องมาจากอุบัติเหตุ 4 คน ได้รับบาดเจ็บที่ศีรษะ 3 คน การยึดติดของผิวหนังเนื่องจากแผลไฟไหม้ 2 คน แขน/ขาขาด 5 คน ปากแหว่งเพดานโหว่ 1 คน บกพร่องทางสติปัญญา/การเรียนรู้ 3 คน

2.1.2 การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ

2.1.2.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับผู้พิการ

1) ความหมายของผู้พิการ

ปีนปีนนท์ บัวคลี (2557, หน้า 1) กล่าวว่า องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้ให้ความหมายของความพิการ (Disabilities) ไว้ว่าเป็นการมีความบกพร่อง มีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมใด ๆ และการถูกจำกัดในการเข้าไปมีส่วนร่วม โดยความบกพร่องนั้นคือการมีปัญหาในด้านร่างกายหรือการทำงานของร่างกาย ส่วนการมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรม คือ มีความยากลำบากในการทำหรือบริหารจัดการงานหรือกิจกรรมใด ๆ ขณะที่การถูกจำกัดในการเข้าไปมีส่วนร่วม คือ การมีปัญหาหรืออุปสรรคในการเข้าไปเกี่ยวข้องกับหรือเข้าร่วมกับสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิต

พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550 (2551, หน้า 2) ได้ให้ความหมายของคนพิการไว้ว่าหมายถึง บุคคลซึ่งมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคม เนื่องจากมีความบกพร่องทางการเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว การสื่อสาร จิตใจ อารมณ์ พฤติกรรม สติปัญญา การเรียนรู้ หรือความบกพร่องอื่นใด ประกอบกับมีอุปสรรคในด้านต่าง ๆ และมีความจำเป็นเป็นพิเศษที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือด้านหนึ่งด้านใด เพื่อให้สามารถปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมได้อย่างบุคคลทั่วไป

2) การแบ่งประเภทของความพิการ

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กำหนดประเภทและหลักเกณฑ์ของคนพิการทางการศึกษา ราชกิจจานุเบกษา (2552, หน้า 45-47) ได้กำหนดประเภทความพิการ ไว้ดังต่อไปนี้

1. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเห็น

บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเห็น ได้แก่ บุคคลที่สูญเสียการเห็นตั้งแต่ระดับเล็กน้อยจนถึงตาบอดสนิท ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภทดังนี้

1.1 คนตาบอด หมายถึง บุคคลที่สูญเสียการเห็นมากจนต้องใช้สื่อสัมผัสและสื่อเสียง หากตรวจวัดความชัดของสายตาดำมืดเมื่อแก้ไขแล้วอยู่ในระดับ 6 ส่วน 60 (6/60) หรือ 20 ส่วน 200 (20/200) จนถึงไม่สามารถรับรู้เรื่องแสง

1.2 คนเห็นเลือนราง หมายถึง บุคคลที่สูญเสียการเห็น แต่ยังสามารถอ่านอักษรตัวพิมพ์ขยายใหญ่ด้วยอุปกรณ์เครื่องช่วยความพิการ หรือเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก หากวัดความชัดเจนของสายตาดำมืดเมื่อแก้ไขแล้วอยู่ในระดับ 6 ส่วน 18 (6/18) หรือ 20 ส่วน 70 (20/70)

2. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

ได้แก่ บุคคลที่สูญเสียการได้ยินตั้งแต่ระดับหูตึงน้อยจนถึงหูหนวก ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้

2.1 คนหูหนวก หมายถึง บุคคลที่สูญเสียการได้ยินมากจนไม่สามารถเข้าใจการพูดผ่านทางการได้ยิน ไม่ว่าจะใส่หรือไม่ใส่เครื่องช่วยฟัง ซึ่งโดยทั่วไปหากตรวจการได้ยินจะมีการสูญเสียการได้ยิน 90 เดซิเบลขึ้นไป

2.2 คนหูตึง หมายถึง บุคคลที่มีการได้ยินเหลืออยู่เพียงพอที่จะได้ยินการพูดผ่านทางการได้ยิน โดยทั่วไปจะใส่เครื่องช่วยฟัง ซึ่งหากตรวจวัดการได้ยินจะมีการสูญเสียการได้ยินน้อยกว่า 90 เดซิเบลลงมาถึง 26 เดซิเบล

3. บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

ได้แก่ บุคคลที่มีความจำกัดอย่างชัดเจนในการปฏิบัติตน (Functioning) ในปัจจุบันซึ่งมีลักษณะเฉพาะ คือความสามารถทางสติปัญญาดำกว่าเกณฑ์เฉลี่ยอย่างมีนัยสำคัญร่วมกับความจำกัดของทักษะการปรับตัวอีกอย่างน้อย 2 ทักษะจาก 10 ทักษะ ได้แก่ การสื่อความหมาย การดูแลตนเอง การดำรงชีวิตภายในบ้าน ทักษะทางสังคมหรือการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การรู้จักใช้ทรัพยากรในชุมชน การรู้จักดูแลควบคุมตนเอง การนำความรู้มาใช้ในชีวิตประจำวัน การทำงาน การใช้เวลาว่าง การรักษาสุขภาพอนามัยและความปลอดภัย ทั้งนี้ได้แสดงอาการดังกล่าวก่อนอายุ 18 ปี

4. บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย หรือการเคลื่อนไหว หรือสุขภาพ แบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้

4.1 บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหว ได้แก่ บุคคลที่มีอวัยวะไม่สมบูรณ์หรือขาดหายไป กระดูกหรือกล้ามเนื้อผิดปกติ มีอุปสรรคในการเคลื่อนไหว ซึ่งความบกพร่องดังกล่าวอาจเกิดจากโรคทางระบบประสาท โรคของระบบกล้ามเนื้อ และกระดูก การไม่สมประกอบมาแต่กำเนิด อุบัติเหตุและโรคติดต่อ

4.2 บุคคลที่มีความบกพร่องทางสุขภาพ ได้แก่บุคคลที่มีความเจ็บป่วยเรื้อรังหรือมีโรคประจำตัวซึ่งจำเป็นต้องได้รับการรักษาอย่างต่อเนื่องและเป็นอุปสรรคต่อการศึกษา ซึ่งมีผลทำให้เกิดความจำเป็นต้องได้รับการศึกษาพิเศษ

5. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้

ได้แก่ บุคคลที่มีความผิดปกติในการทำงานของสมองบางส่วน ที่แสดงถึงความบกพร่องในกระบวนการเรียนรู้ที่อาจเกิดขึ้นเฉพาะความสามารถด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้าน คือการอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ ซึ่งไม่สามารถเรียนรู้ในด้านที่บกพร่องได้ ทั้งที่มีระดับสติปัญญาปกติ

6. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการพูดและภาษา

ได้แก่ บุคคลที่มีความบกพร่องในการเปล่งเสียงพูด เช่น เสียงผิดปกติอัตรา ความเร็วและจังหวะการพูดผิดปกติหรือบุคคลที่มีความบกพร่อง ในเรื่องความเข้าใจ หรือการใช้ภาษาพูด การเขียนหรือระบบสัญลักษณ์อื่นที่ใช้ในการติดต่อสื่อสาร ซึ่งอาจเกี่ยวกับรูปแบบ เนื้อหาและหน้าที่ของภาษา

7. บุคคลที่มีความบกพร่องทางพฤติกรรม หรืออารมณ์

ได้แก่ บุคคลที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากปกติเป็นอย่างมาก และปัญหาทางพฤติกรรมนั้นเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นผลจากความบกพร่องหรือความผิดปกติทางจิตใจ หรือสมองในส่วนของการรับรู้อารมณ์ หรือความคิด เช่น โรคจิตเภท โรคซึมเศร้า เป็นต้น

8. บุคคลออทิสติก

ได้แก่ บุคคลที่มีความผิดปกติของระบบการทำงานของสมองบางส่วน ซึ่งส่งผลต่อความบกพร่องทางพัฒนาการด้านภาษา ด้านสังคม และการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และมีข้อจำกัด 12 ด้านพฤติกรรมหรือมีความสนใจจำกัดเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยความผิดปกตินั้นค้นพบได้ก่อนอายุ 30 เดือน

9. บุคคลพิการซ้อน

ได้แก่ บุคคลที่มีสภาพความบกพร่องหรือความพิการมากกว่าหนึ่งประเภทในบุคคลเดียวกัน

3) กฎหมายเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ของคนพิการ

พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2551 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) ราชกิจจานุเบกษา (2551, หน้า 8-9) กล่าวว่า คนพิการที่มีบัตรประจำตัวคนพิการแล้วสามารถยื่นคำขอใช้สิทธิประโยชน์สิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะ ตลอดจนสวัสดิการและความช่วยเหลือจากรัฐตามมาตรา 20 ได้แก่

1. การฟื้นฟูสมรรถภาพโดยกระบวนการทางการแพทย์

การรักษาการป้องกันการปรับสภาพและการแก้ไขสภาพความพิการซึ่งบางครั้งอาจมีการผ่าตัดร่วมด้วย เช่น ผู้ที่ถูกรถยนต์ทับขาขาดแพทย์จำเป็นต้องตัดขาทั้งการรักษาขั้นแรกก็เพื่อช่วยชีวิตคนไข้ไว้ก่อน เมื่อแผลหายแล้วคนไข้จำเป็นต้องใช้ขาเทียม อาจจะต้องมีการผ่าตัดตกแต่งแผลใหม่เพื่อช่วยให้มีสภาพที่เหมาะสมกับการใช้ขาเทียม นอกจากการใช้อวัยวะเทียม หรือที่เรียกว่ากายอุปกรณ์แล้ว บางรายอาจต้องใช้เครื่องช่วยอื่น ๆ ตามความเหมาะสมกับสภาพความพิการของแต่ละประเภท เช่น ไม่ค้ำยันสำหรับคนมาพิการ เครื่องช่วยฟังสำหรับคนหูตึง เก้าอี้ล้อเลื่อน (wheel chair) สำหรับผู้พิการที่ไม่สามารถเดินได้ และเครื่องช่วยความพิการอื่น ๆ ตามความเหมาะสมกับสภาพความพิการและสิ่งสำคัญที่สุดในการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์อีกประการหนึ่ง คือ การป้องกันสาเหตุความพิการ อย่างไรก็ตาม การฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์นี้ จำเป็นต้องอาศัยวิธีการด้านเวชศาสตร์ฟื้นฟูตามขั้นตอนเช่น การตรวจวินิจฉัย การให้คำแนะนำปรึกษา การให้ยา การศัลยกรรม กายภาพบำบัด อาชญาบำบัด จิตบำบัด การแก้ไขในการพูด การให้กายอุปกรณ์เทียม และเครื่องช่วยคนพิการ เป็นต้น

2. การคุ้มครองสิทธิคนพิการทางการศึกษา

การให้ความช่วยเหลือแก่เด็กและคนพิการให้ได้รับสิทธิ์โอกาสและการบริการทางการศึกษาตามความสามารถ และเหมาะสมกับสภาพความพิการ ในรูปของการศึกษาภาคบังคับ การศึกษาสายอาชีพ การศึกษาสายสามัญอุดมศึกษา ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ โดยเรียนในโรงเรียนร่วมกับคนทั่วไป หรือการศึกษาพิเศษในโรงเรียนเฉพาะทาง เช่น โรงเรียนสอนคนตาบอด โรงเรียนสอนคนหูหนวก โรงเรียนสอนคนแขนขาพิการ เป็นต้น การศึกษาพิเศษนี้อาจจัดให้แก่เด็กที่เจ็บป่วยเรื้อรัง และต้องเข้ารับการรักษา และฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์โดยใช้ระยะเวลายาวในโรงพยาบาล ตลอดจนจัดการศึกษานอกโรงเรียน โดยมีรูปแบบการเรียนร่วมกับคนทั่วไป หรือขยายจัดเฉพาะคนพิการในหลักสูตรของการศึกษาระดับพื้นฐาน หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย รวมถึงหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสายอาชีพ หรือประกาศนียบัตร ตลอดจนการศึกษาตามอัธยาศัยอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยจัดให้แก่พิการในหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน รวมทั้ง

คนพิการที่ขาดโอกาสทางการศึกษาในครอบครัว และชุมชน การฟื้นฟูสมรรถภาพทางการศึกษาดังกล่าวนี้ จึงเป็นวิธีการที่จะสานต่อจากการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์และนำไปสู่การฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพ และสังคมเพื่อให้คนพิการสามารถพึ่งพาตนเองได้

3. การส่งเสริมอาชีพและคุ้มครองการมีงานทำของคนพิการ

การให้การฟื้นฟูเพื่อช่วยเหลือคนพิการ โดยการฝึกอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพความพิการของแต่ละบุคคล เพื่อให้คนพิการมีความรู้ความสามารถในสาขาวิชาชีพใดวิชาหนึ่งให้ สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเอง และครอบครัว รวมทั้งสามารถทำประโยชน์ให้กับสังคม มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี มีสิทธิเสรีภาพ เช่นเดียวกันคนทั่วไป เพื่อเป็นการส่งเสริมสิทธิ และโอกาสของคนพิการ ให้มีอาชีพ มีงานทำตามพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ.2550 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2556 จึงได้กำหนดไว้ในมาตรา 17 และมาตรา 20 โดยให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (เดิมคือ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม) ออกกฎกระทรวงว่าด้วยการจ้างงานคนพิการและการส่งเงินเข้ากองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ สรุปความว่าให้นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการของเอกชนรับคนพิการที่มีความสามารถเข้าทำงานตามลักษณะของงานในอัตราส่วนของลูกจ้างปกติ 200 คนขึ้นไปต่อคนพิการ 1 คนโดยจำนวนเศษของทุกสองร้อยคน ถ้าเกินหนึ่งร้อยคนต้องรับคนพิการเพิ่มอีกหนึ่งคน และในกรณีที่นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการประสงค์จะไม่รับคนพิการเข้าทำงานตามมาตราส่วนที่กำหนด นายจ้างจะขอส่งเงินเข้ากองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการเป็นรายปี ปีละครึ่งหนึ่งของอัตราค่าจ้างขั้นต่ำที่ใช้บังคับในท้องที่ที่สถานประกอบการตั้งอยู่คูณด้วย 365 และคูณด้วยจำนวนคนพิการซึ่งนายจ้างจะไม่รับเข้าทำงาน

คนพิการที่ไม่สามารถเข้าทำงานในสถานประกอบการ หรือประสงค์ที่จะประกอบอาชีพอิสระโดยเริ่มต้นประกอบอาชีพหรือขยายกิจการ สามารถขอกู้เงินได้จากกองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการได้โดยไม่เสียดอกเบี้ย รายละ 20,000-40,000 บาท โดยปฏิบัติตามระเบียบที่เกี่ยวข้องกับเงินกองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ จะเห็นได้ว่า จากแนวความคิดข้างต้นเกี่ยวกับการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ มิได้มุ่งเน้นเฉพาะทางด้านร่างกายแต่เพียงอย่างเดียว แต่ควรให้ความสำคัญทางด้านจิตใจ โดยเฉพาะเจตคติจากชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม ของคนพิการที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการส่งผลความสำเร็จของการฟื้นฟูสมรรถภาพที่คิดเป็นทางสู่ความสำเร็จในชีวิตของคนพิการให้เป็นไปได้ไปอย่างมีประสิทธิภาพ จนสามารถที่จะใช้ชีวิตร่วมกันในสังคมได้อย่างมีเกียรติและมีศักดิ์ศรี ในฐานะเป็นพลเมืองของประเทศเท่าเทียมกัน

4. การคุ้มครองสิทธิคนพิการทางสังคมและสวัสดิการ

การให้บริการช่วยเหลือและชี้แนวทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เพื่อให้คนพิการและสังคมมีความเข้าใจต่อสภาพปัญหาของบุคคลพิการ ซึ่งอาจมีปัญหาด้านทางอารมณ์หรือจิตใจ เพื่อให้เกิดการยอมรับสภาพความเป็นจริงที่จะนำไปสู่การปรับสภาพร่างกายและจิตใจ เพื่อการดำรงชีวิตอยู่อย่างเหมาะสมกับสภาวะแวดล้อม และความเป็นอยู่ ตลอดจนหาทางสงเคราะห์ช่วยเหลือในแนวทางต่าง ๆ อาทิ ทางด้านเศรษฐกิจ การรักษาพยาบาล การได้รับอุปกรณ์เทียม หรือเครื่องช่วยแก้ไขความพิการ ปัญหาครอบครัว การช่วยเหลือให้ได้รับการศึกษาการฝึกวิชาชีพตามแนวคิด การประกอบอาชีพที่เหมาะสม และการได้รับเบี้ยยังชีพ สำหรับผู้พิการที่มีสภาพความพิการมากจนไม่สามารถช่วยเหลือตนเอง และไม่สามารถประกอบอาชีพได้ ซึ่งปัญหาที่สำคัญที่สุดของคนพิการ คือ ปัญหาทางด้านอารมณ์และจิตใจ ซึ่งผู้ที่มีบทบาทสำคัญในด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคม คือ นักสังคมสงเคราะห์และนักจิตวิทยา จะต้องดำเนินการประสานงานร่วมมือกับวิชาชีพฝ่ายต่าง ๆ ร่วมกับคนพิการ เพื่อช่วยฟื้นฟูให้คนพิการสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้โดยปกติสุข จุดมุ่งหมายสำคัญอีกประการหนึ่งของการฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคมนั้น คือ การหาทางให้สังคมยอมรับความสามารถของคนพิการ มีทัศนคติที่ดีต่อคนพิการ และให้สิทธิแก่คนพิการในการอยู่ร่วมกันในสังคมเดียวกัน และให้คนพิการมีโอกาสกระทำความดีอันเป็นประโยชน์ให้กับสังคม ไม่ดูหมิ่นเหยียดหยาม หรือกล่าวถ้อยคำกระทบกระเทือนล้อเลียนคนพิการ การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการดำรงชีวิต และการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันสำหรับคนพิการ ถือได้ว่าเป็นที่สำคัญประการหนึ่งในด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคมให้กับคนพิการ ซึ่งสิ่งแวดล้อมที่กล่าวมานั้น ได้แก่ อาคารสถานที่ตั้งของรัฐบาลและเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริการสาธารณะด้านต่าง ๆ ที่มีคนพิการติดต่อ และให้บริการเป็นประจำ และในสถานที่ทำงานควรดัดแปลง และมีบริการพิเศษเฉพาะสำหรับคนพิการเพื่ออำนวยความสะดวก เช่น มีทางลาด (ramp) หรือลิฟต์ให้คนพิการใช้บันได ประตูห้องน้ำที่มีไว้บริการตามท่าอากาศยาน และสถานที่สาธารณะทั่วไปสถานีรถไฟ หน่วยราชการ ธนาคาร ควรมีประตูกว้างและไม่มีธรณีประตูเพื่อให้เก้าอี้ล้อเลื่อนผ่านเข้ามาได้สะดวก โทรศัพท์สาธารณะ เครื่องคั้นน้ำเย็นควรอยู่ในระยะที่คนพิการจะใช้ได้สะดวก ยานพาหนะประเภทต่าง ๆ จะต้องจัดเพื่อให้นักพิการทุกประเภทได้มีโอกาสใช้ได้เช่นเดียวกัน การจัดตั้งอำนวยความสะดวกจำเป็นต้องจัดให้เหมาะสมกับสภาพความพิการ เช่น คนหูหนวก ถึงแม้ว่าร่างกายภายนอกปกติทุกประการ แต่มีปัญหาในการสื่อสาร จึงควรได้รับการส่งเสริมให้มีล่ามภาษามือ เพื่อสามารถในการให้เข้าถึงบริการด้านต่าง ๆ ได้ เป็นต้น

สิ่งที่สำคัญที่สุดของการฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคม คือ การปรับสภาพร่างกายและจิตใจคนพิการ ให้ยอมรับสภาพความเป็นจริง และสิ่งที่จะต้องเผชิญต่อไปใน

สภาพสังคม และสภาพแวดล้อมรอบตัว รวมถึงต้องหาแนวทางให้คนพิการมีความเข้มแข็งอดทน และพร้อมที่จะเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคที่จะต้องพบเมื่อดำเนินชีวิตอยู่ในสังคม ทั้งนี้เพราะ สังคมประกอบด้วยคนส่วนใหญ่ ซึ่งคนพิการต้องปรับตัวเข้าหาสังคม มิใช่ปรับสังคมทั้งหมดเข้าหา คนพิการ การจัดบริการและสวัสดิการสังคมให้แก่คนพิการ ปัจจุบันภาครัฐจัดบริการและสวัสดิการ สังคมให้แก่คนพิการในเรื่องต่าง ๆ ระเบียบคณะกรรมการสมรรถภาพคนพิการ ว่าด้วยการจดทะเบียนคนพิการ พ.ศ.2537 ราชกิจจานุเบกษา (2537, หน้า 5) คือ กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนคนพิการ

การจดทะเบียนคนพิการเป็นการดำเนินงานขั้นแรกเพื่อเป็นแนวทางให้คนพิการได้รับสิทธิและโอกาสต่าง ๆ ตามที่พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ.2534 กำหนดซึ่งคนพิการที่จดทะเบียนแล้วจะได้รับสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ได้แก่

- การรักษาพยาบาล เช่น การตรวจวินิจฉัยการตรวจทางห้องปฏิบัติการการให้ยา การศัลยกรรม การให้คำปรึกษา การบำบัดรักษา

- การพัฒนา เช่น การศึกษา การฝึกอาชีพ และแนะนำการประกอบอาชีพ การสังคมสงเคราะห์ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม

- การฟื้นฟูสมรรถภาพ เช่น การพยาบาลเวชกรรมฟื้นฟู การฟื้นฟูสมรรถภาพการได้ยิน และสื่อความหมาย การให้อุปกรณ์ หรือเครื่องช่วยคนพิการในการฟื้นฟู

- สิทธิประโยชน์อื่น ๆ เช่น ค่าทนายความในหน่วยงานของรัฐ และองค์กรเอกชน ค่าจ้างล่ามภาษามือ ค่าจัดสัมมนาโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อคนพิการ

5. การจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวก ระเบียบคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ว่าด้วยมาตรฐานอุปกรณ์หรือสิ่งอำนวยความสะดวกโดยตรงแก่คนพิการ พ.ศ.2544 (2544, หน้า 118)

การจัดทำสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ ในอาคารสถานที่ รวมถึงยานพาหนะ และบริการสาธารณะต่าง ๆ ซึ่งมีความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของคนพิการ เช่น

- ทางเข้าสู่อาคาร ควรเป็นพื้นผิวเรียบเสมอกัน หากอยู่ต่างระดับควรมีทางลาดที่สามารถขึ้นได้ นอกจากนี้ ควรทาสี หรือติดเครื่องหมายให้ชัด หากมีพื้นที่ต่างระดับ

- ประตู หากจำเป็นต้องมีธรณีประตู ให้ขอบทั้งสองด้านมีความลาดเอียง และความกว้างไม่น้อยกว่า 85 ซม.เพื่อให้สะดวกสำหรับเก้าอี้ล้อเป็นนคนพิการ

- บันได ควรมีความกว้างไม่น้อยกว่า 150 ซม. ใช้วัสดุกันลื่น และควรมีอักษรเบรลล์บอกชั้นที่จุดเริ่มต้น และจุดสิ้นสุดของราวบันได

- ทางสัญจรสำหรับทางเดินเท้าและทางสาธารณะ ควรมีพื้นที่ผิวต่างสัมผัสสำหรับคนตาบอด

- รถโดยสาร ควรจะให้ประตูมีความกว้างไม่น้อยกว่า 90 ซม. และควรจะต้องติดตั้งเครื่องยกเก้าอี้ล้อเข็นไว้ด้วย รวมทั้งจัดที่พร้อมอุปกรณ์ล็อกสำหรับเก้าอี้ล้อเข็นในบริเวณใกล้ทางขึ้นลง นอกจากนี้ ควรติดตั้งสัญญาณจอดรถบริเวณใกล้เคียงกับที่จัดที่นั่งเก้าอี้ล้อเข็น

6. บริการให้กู้ยืมเงินทุนประกอบอาชีพ

- การให้กู้ยืมเงินกองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ วัตถุประสงค์ของการให้กู้ยืมเงินกองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ คือ เพื่อเป็นทุนในการประกอบอาชีพของคนพิการ และเพื่อการขยายกิจการของคนพิการ

- เบี้ยยังชีพ หมายถึงสวัสดิการสำหรับคนพิการรูปแบบหนึ่งเพื่อจัดสรรงบประมาณของรัฐบาลในการสนับสนุนค่าใช้จ่ายให้กับคนพิการที่มีสภาพของความพิการมาก และอาศัยอยู่ในชุมชนหรือในหมู่บ้านต่าง ๆ ทั่วประเทศ ซึ่งประสบปัญหาความเดือดร้อนด้านเศรษฐกิจและสังคม ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในครอบครัวและชุมชนแทนการส่งเข้าสถานสงเคราะห์ โดยพิจารณาเป็นเงินสงเคราะห์ในลักษณะเบี้ยยังชีพรายเดือน ๆ ละ 500 บาท จนกว่าคนพิการนั้นจะพึ่งพาตนเองได้หรือเสียชีวิต

7. การปรับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยสำหรับคนพิการ

ให้บริการปรับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยสำหรับคนพิการ เพื่อเพิ่มความสะดวกในการดำรงชีวิตและปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันในที่อยู่อาศัยของคนพิการเอง เช่น การปรับปรุงห้องน้ำ โดยการประยุกต์ใช้วัสดุที่มีในท้องถิ่นที่คนพิการอาศัยอยู่เป็นหลัก ในอัตราเหมาจ่ายรายละไม่เกิน 20,000 บาทตามที่กฎหมายกำหนด

8. การจัดบริการล่ามภาษามือ

9. การสนับสนุนผู้ช่วยคนพิการ

การช่วยเหลือเป็นเงินสงเคราะห์ครอบครัว หลักเกณฑ์ในการให้ความช่วยเหลือ ประกอบด้วย

- คนพิการที่ประสบปัญหาทุกข์ยากเดือดร้อน จะได้รับการช่วยเหลือเป็นเงินครั้งละไม่เกิน 2,000 บาทไม่เกิน 3 ครั้ง

- เด็กพิการที่อายุตั้งแต่แรกเกิด ถึง 18 ปีจะได้รับเงินช่วยเหลือเป็นค่าครองชีพครั้งละไม่เกิน 1,000 บาท และไม่เกิน 3 ครั้ง ต่อเด็กพิการ 1 ราย

- คนพิการที่ต้องการขอความช่วยเหลือ สามารถติดต่อขอรับความช่วยเหลือได้โดยนำสมุดประจำตัวคนพิการมายื่น ตามสถานที่ระบุ

2.1.2.2 ความหมายของการฟื้นฟูสมรรถภาพ

สุชนา เทียรแสงทอง (2562, หน้า 140) กล่าวว่า การฟื้นฟูสมรรถภาพ (Rehabilitation) หมายถึง กระบวนการ มาตรการ รูปแบบการให้บริการ การรักษาใด ๆ ในรูปแบบของการฟื้นฟูสมรรถภาพ การฟื้นฟูทักษะ ความสามารถ หรือความรู้ ที่อาจสูญหายหรือถูกทำลาย อันเป็นผลมาจากการได้รับความพิการหรือเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงสภาวะของคนคนหนึ่ง โดยมุ่งให้คนพิการสามารถเข้าถึง และรักษาระดับการทำงานของร่างกาย จิตใจ สติปัญญา จิตวิทยา และสังคมให้ได้ดีที่สุด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกัน ชะลอ ปรับปรุงหรือฟื้นฟู ชดเชยการสูญเสียระบบการทำงานของร่างกาย และบำรุงรักษาระบบการทำงานของร่างกายให้คงที่ในปัจจุบัน ซึ่งการฟื้นฟูสมรรถภาพนั้นจัดว่าเป็นเครื่องมือที่สำคัญ และจำเป็นอย่างมากในการส่งเสริมคนพิการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน และลดสภาพความพิการ รวมทั้งมีการดำรงชีวิตที่บรรลุอิสรภาพ และการตัดสินใจได้ด้วยตนเองอย่างสูงสุดและให้คำจำกัดความการให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพ (Rehabilitation service) ไว้ว่า หมายถึงชุดเครื่องมือ กระบวนการ มาตรการ ที่ช่วยให้บุคคลที่พิการหรือบุคคลที่มีแนวโน้มว่าจะพิการให้สามารถเข้าถึงวิธีการป้องกัน ชะลอ ปรับปรุง ชดเชย และบำรุงรักษาประสิทธิภาพของระบบการทำงานที่ของบุคคล ตั้งแต่ระบบร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สติปัญญา และสังคมให้ได้ดีที่สุดตามศักยภาพของแต่ละบุคคล ประกอบด้วยชุดกิจกรรมหลักของการฟื้นฟูสมรรถภาพสำหรับเด็กสมองพิการ 4 ชุดกิจกรรมหลัก ได้แก่ 1) กายภาพบำบัด (Physical Therapy) 2) อรรถบำบัดหรือการแก้ไขการพูด (Speech and Language Therapy) 3) กิจกรรมบำบัด (Occupation Therapy) และ 4) การนันทนาการบำบัด (Recreational Therapy) รวมทั้งการบริการประสานส่งต่อบริการเพื่อการเข้าถึงแหล่งสนับสนุนต่าง ๆ เพื่อให้เด็กสมองพิการมีพัฒนาการที่ดีขึ้น มีความเป็นอยู่ที่ดี สามารถอยู่ร่วมกันกับครอบครัว บ้าน ชุมชน และสังคม ตามบริบทสภาพแวดล้อมของเขาสอดคล้องกับระดับความสามารถของศักยภาพของแต่ละบุคคลเป็นสำคัญ

ในประเทศไทย พบว่าเริ่มมีการดำเนินงานฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนมาตั้งแต่ พ.ศ.2526 ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งภายใต้การทำงานของภาคเอกชนและภาครัฐ ในภาครัฐพบว่ากระทรวงสาธารณสุขเป็นผู้ดำเนินงานในด้านนี้แต่งานบริการยังเป็นไปในรูปแบบของการสงเคราะห์มากกว่า ดังการศึกษาของ สุวิทย์ เพ็ญจันทร์ วัชรา วราพร และไพจิตร

(2540, บทคัดย่อ) เรื่อง ระบบบริการทางการแพทย์ เพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ดำเนินการศึกษาโดยการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับระบาดวิทยาของความพิการ ระบบบริหารจัดการ และสำรวจชุมชน สอบถามปัญหาและความต้องการคนพิการประเภทต่าง ๆ ทั้งหมด 40 คนในเขตจังหวัดเชียงใหม่และนครราชสีมา ผลการศึกษาพบว่า บริการทางการแพทย์และการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการในประเทศไทยส่วนใหญ่ เป็นแบบตั้งรับในโรงพยาบาล และเน้นการสงเคราะห์มากกว่าการกระตุ้นคนพิการให้ใช้ศักยภาพของตนเอง ในการประกอบกิจกรรมและในการฟื้นฟูสมรรถภาพควรคำนึงถึงการให้การฟื้นฟูสมรรถภาพ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการแพทย์ การศึกษา อาชีพ และสังคม

ปีนปีนนท์ บัวคลี (2557, หน้า 14) กล่าวว่า ในขณะที่สำนักงานคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ กรมประชาสงเคราะห์เริ่มให้ความสนใจใช้กลยุทธ์การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ครอบครัว และชุมชนในการดูแลสุขภาพของตนเองและครอบครัวอย่างเป็นองค์รวม และผสมผสานทั้งการส่งเสริมสุขภาพและการฟื้นฟูสภาพ

การฟื้นฟูสมรรถภาพตามพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ.2534 ในมาตรา 4 หมายความว่า การเสริมสร้างสมรรถภาพ หรือการเสริมสร้างความสามารถของคนพิการให้มีสมรรถภาพดีขึ้น โดยอาศัยวิถีทางการแพทย์ การศึกษาทางสังคม และการฝึกอาชีพเพื่อให้นักพิการได้มีโอกาสทำงาน หรือดำรงชีวิตในสังคมทัดเทียมคนปกติ

จากความหมายของการฟื้นฟูสมรรถภาพที่กล่าวมาข้างต้นสามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า “การฟื้นฟูสมรรถภาพ” หมายถึง การปรับสภาพร่างกายจิตใจ สังคมและสติปัญญาของคนพิการให้มีสมรรถภาพดีขึ้นโดยอาศัยวิถีทางการแพทย์ การศึกษา การฝึกอาชีพ และการช่วยเหลือทางสังคมเพื่อให้นักพิการได้มีโอกาสทำงานหรือดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างปกติ

2.1.2.3 แนวคิด แนวทาง และกระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ

1) แนวคิดการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ

สุชญา เทียรแสงทอง (2562, หน้า 62-67) ได้สรุปแนวคิดการให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพสำหรับคนพิการในระดับสากลไว้ว่า ระบบบริการด้านสุขภาพแห่งชาติแห่งสหราชอาณาจักร (National Health Service: NHS) เมื่อกล่าวถึงระบบบริการด้านสุขภาพแห่งชาติ (National Health Service: NHS) เป็นหน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่ในการให้บริการด้านระบบสุขภาพแห่งชาติระดับสากล ที่ได้รับการยกย่องและเป็นที่ยอมรับในระดับสากลว่า NHS นั้นเป็นระบบการดูแลสุขภาพแห่งชาติที่ดีที่สุดอันดับหนึ่งของโลก

2) ขอบเขตของการให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ NHS เมื่อปี ค.ศ.2016 (พ.ศ.2559) Suzanne Rastrick (2016, p.87) NHS โดย Suzanne Rastrick หัวหน้าเจ้าหน้าที่ ให้บริการทางด้านสุขภาพของสหราชอาณาจักร (Chief Allied Health Professions Officer: CAHPO) แห่ง NHS ประเทศอังกฤษได้นำเสนอขอบเขตของการให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการของระบบ NHS ไว้ 6 ประการ ดังนี้

- เป็นการพัฒนากิจกรรมฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กพิการ (Habilitation) เพื่อเอาชนะอุปสรรคทางด้านสุขภาพ
- เป็นการฟื้นตัวจากอาการป่วยที่ไม่คาดคิด
- เป็นการจัดการในระยะยาวโดยต้องใช้ระยะเวลาในการฟื้นฟูสมรรถภาพ ภายใต้เงื่อนไขการจัดการเพื่อสุขภาพของตนเอง
- เป็นการฟื้นตัวจากอาการบาดเจ็บ
- เป็นการรักษาโดยใช้ทักษะเฉพาะด้านภายใต้เงื่อนไขการตรวจวินิจฉัยและการฟื้นฟูสมรรถภาพอย่างเป็นอิสระ
- เป็นการสนับสนุนการเข้าถึงและการได้รับการสนับสนุนให้เป็นส่วนหนึ่งของระบบการให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพ

3) หลักการให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพที่ดี NHS (The principles of good Rehabilitation Services) เมื่อปี ค.ศ.2016 (พ.ศ.2559) Suzanne Rastrick (2016, p. 92) นำเสนอไว้ 10 ประการ ดังนี้

- เพิ่มประสิทธิภาพทางด้านสุขภาพร่างกาย จิตใจ และสังคม รวมทั้งมีการทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดกับผู้ให้การสนับสนุน โดยตระหนักถึงความต้องการจำเป็นของผู้รับบริการเป็นสำคัญ
- ให้ความสำคัญกับทีมสหวิชาชีพ และครอบครัวหรือผู้ดูแลคนพิการ เป็นความสำคัญ
- เป็นการสร้างความหวัง การสนับสนุน และสร้างความสมดุล เพื่อเพิ่มประสิทธิผล (Outcome) และมีความเป็นอิสระ (Freedom)
- ใช้วิธีการตามเป้าหมายเป็นรายบุคคลที่ได้รับแจ้งโดยหลักฐาน และแนวปฏิบัติที่ดีที่สุด
- ต้องมีการประเมิน และระบุความต้องการจำเป็นของการให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพในทุกขั้นตอน ตั้งแต่ขั้นตอนเริ่มต้น คือ การประเมิน การวางแผน การสนับสนุน และการป้องกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อไปสู่การให้บริการที่มีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผลสูงสุด

- สนับสนุนการจัดการตนเอง ทั้งทางการศึกษา ข้อมูลสุขภาพ สวัสดิภาพ และคุณภาพชีวิตที่ดี เพื่อให้บรรลุศักยภาพสูงสุด

- ให้การฟื้นฟูสมรรถภาพในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การออกกำลังกาย เทคโนโลยี องค์กรความรู้ ความรู้ ความเข้าใจ พฤติกรรมบำบัด เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่มีประโยชน์สูงสุด

- การให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพที่มีประสิทธิภาพ (Efficient) และมีประสิทธิผล (Effective) โดยบูรณาการ (Integration) การทำงานร่วมกันของทีมสหวิชาชีพ และหลายหน่วยงานร่วมกัน

- ผู้ให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพที่ดีนั้นควรมีภาวะผู้นำที่ดี และมีความรับผิดชอบในทุกระดับรวมทั้งมีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ

- การแบ่งปันแนวทางปฏิบัติงานที่ดีตัวอย่างความสำเร็จ (good practice) ตั้งแต่การรวบรวมข้อมูลหลักฐาน โดยการประเมินตรวจสอบวิจัยเป็นต้นเอกสาร

4) เทคนิคการตรวจสอบรายการการให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพที่ดีขององค์การอนามัยโลก เมื่อปี ค.ศ.2001 (พ.ศ.2544) WHO (2001, p. 1) นำเสนอ เทคนิคการตรวจสอบรายการการให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพที่ดี เพื่อนำไปสู่การให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพที่ประสบผลสำเร็จอย่างสูงสุดของไว้ 9 ประการ มีดังนี้

- หลักการเน้นคนเป็นศูนย์กลาง

- หลักการให้บริการโดยคำนึงถึงความต้องการจำเป็นเป็นหลักไม่ใช่ยึดหลักการวินิจฉัย

- หลักการให้บริการอย่างมีจุดมุ่งหมายและมีประสิทธิผลทางการแพทย์

- ใช้กระบวนการในการดำเนินงานไม่ใช่การดูแลแบบพาสซีฟแคร์

- การทำงานเป็นทีมสหวิทยาการ (Interdisciplinary Team Working)

- การรับผิดชอบต่อความต้องการจำเป็นของคนพิการ

- การบูรณาการ (Integration) ทำงานร่วมกันโดยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง (Specialist) และผู้ให้บริการทั่วไป (Generalist Services)

- เป็นผู้นำเพื่อการเปลี่ยนแปลง

- การให้ความหวังแก่คนพิการเพื่อการสร้างแรงจูงใจในการฟื้นฟู

5) แนวทางในการให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพสำหรับคนพิการ

แนวทางในการเสริมสร้างคุณภาพการให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพสำหรับคนพิการ เพื่อให้มีความสอดคล้องกับนโยบายการส่งเสริม และพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการระดับสากล มีดังนี้

1. ข้อบังคับมาตรฐานแห่งสหประชาชาติ (UN) ในมาตรการ UN Standard Rule 3 กำหนดว่ารัฐควรให้บริการด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพแก่คนพิการเพื่อให้คนพิการเข้าถึงการรักษาและการฟื้นฟูสมรรถภาพที่ได้มาตรฐานและมีคุณภาพ

2. อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิของคนพิการ (CRPD) กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ (2552, หน้า 83-89) ใน 2 ข้อหลัก ได้แก่

- CRPD ข้อที่ 25 กำหนดการให้บริการทางด้านสุขภาพ (Health) ว่ารัฐภาคีต้องยอมรับว่าคนพิการมีสิทธิในการได้รับบริการที่มีมาตรฐานทางสาธารณสุขที่สูงสุดเท่าที่จะหาได้โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติเพราะเหตุแห่งความพิการ โดยรัฐภาคีต้องปฏิบัติตามแนวทางดังนี้ 1) ควรดำเนินการตามมาตรการที่เหมาะสมเพื่อเป็นการสร้างหลักประกันให้คนพิการสามารถเข้าถึงบริการด้านสาธารณสุขโดยคำนึงถึงเพศสภาพรวมถึงการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านสุขภาพเป็นสำคัญ 2) ควรจัดให้มีบริการด้านสุขภาพโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายหรือมีค่าใช้จ่ายในงบที่สมควรและเหมาะสมแก่คนพิการที่จะสามารถจ่ายได้ด้วยความสมัครใจ 3) ควรจัดให้มีบริการด้านสุขภาพที่จำเป็นสำหรับคนพิการการให้บริการวินิจฉัยในระยะแรกเริ่ม (Early Identification) และการให้บริการช่วยเหลือในระยะแรกเริ่ม (Early Intervention) อย่างเหมาะสม 4) ควรจัดให้มีบริการด้านสุขภาพที่มีความสอดคล้องและใกล้เคียงบนพื้นฐานของบริบทการมีส่วนร่วมของชุมชนที่คนพิการอาศัยอยู่ให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ 5) ควรกำหนดให้บุคลากรทางการแพทย์ให้การดูแลรักษาคนพิการด้วยมาตรฐานและคุณภาพในระดับเดียวกันตามหลักการสิทธิมนุษยชน โดยเคารพหลักการและจรรยาบรรณทางวิชาชีพเป็นพื้นฐานพร้อมความยินยอมของคนพิการด้วยความสมัครใจเป็นสำคัญ

- CRPD ข้อ 26 ได้กำหนดว่า การให้บริการด้านการส่งเสริมสมรรถภาพ (Habilitation) และการฟื้นฟูสมรรถภาพ (Rehabilitation) แก่คนพิการ โดยรัฐภาคีต้องปฏิบัติตามแนวทาง ดังนี้ 1) ควรสนับสนุนการรวมกลุ่มรูปแบบเพื่อนช่วยเพื่อน (Peer Support) เพื่อให้คนพิการสามารถบรรลุและรักษาความเป็นอิสระไว้อย่างสูงสุดตามความสามารถทั้งทางร่างกายจิตใจสังคมและการอาชีพและการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในทุกด้านของชีวิต 2) ควรให้บริการตั้งแต่ในระยะเริ่มต้นแรกสุดเท่าที่จะเป็นไปได้บนพื้นฐานการประเมินความต้องการจำเป็นและจุดแข็งของแต่ละบุคคล โดยทีมสหวิชาชีพ 3) ควรสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนและสังคม

โดยให้เป็นที่ไปตามความสมัครใจของคนพิการและจัดไว้ให้ใกล้เคียงกับชุมชนที่คนพิการอาศัยอยู่เท่าที่จะเป็นไปได้ 4) ควรส่งเสริมการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากรวิชาชีพผู้ให้บริการตั้งแต่การฝึกอบรมหลักสูตรขั้นต้นและหลักสูตรต่อเนื่อง 5) ส่งเสริมการให้บริการทำให้ความรู้และการฝึกทักษะโดยการใช้อุปกรณ์และเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกที่ออกแบบสำหรับคนพิการ

6) แนวทางการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนองค์การอนามัยโลก (The Community-based Rehabilitation Guidelines WHO: CBR Guidelines WHO) แนวทางการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนหรือที่นิยมเรียกชื่อย่อว่า CBR Guidelines หรือ CBR เป็นแนวทางระดับสากลที่องค์การอนามัยโลก (WHO) ริเริ่มขึ้น หลังจากที่มีการประกาศใช้ปฏิญญาอัลมา-อตา (Declaration of Alma-Ata) ในปี ค.ศ.1978 (พ.ศ.2521) เพื่อใช้เป็นยุทธศาสตร์ในประเทศที่มีรายได้ในระดับต่ำและปานกลาง เพื่อช่วยคนเหลือพิการให้สามารถเข้าถึงบริการด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพต่าง ๆ ด้วยหลักการมีส่วนร่วมในท้องถิ่น แนวคิด CBR ในระดับสากลเริ่มต้นเมื่อปี ค.ศ.1979 (พ.ศ.2522) โดย WHO ได้ริเริ่มฝึกอบรมและทดลองทำโครงการ CBR ในเขตภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก และในปี ค.ศ.1981 (พ.ศ.2524) ที่ UN ได้ประกาศให้เป็นปีคนพิการสากลจึงส่งผลให้ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกเริ่มตระหนักถึงการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการมากขึ้น สำหรับ CBR ในประเทศไทยนั้นเริ่มต้นเมื่อปี ค.ศ.1983 (พ.ศ.2526) โดยกระทรวงสาธารณสุขได้รับเอานโยบาย CBR มาเป็นแนวทางในการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการในชุมชนที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการจำเป็นของคนพิการได้ ทำให้คนพิการมีส่วนร่วมและเป็นส่วนหนึ่งของสังคมได้ตลอดจนสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของคนพิการได้อย่างแท้จริง ซึ่งนับได้ว่า CBR ได้รับการยอมรับจนพัฒนาไปสู่การเป็นยุทธศาสตร์ในระดับสากล ทั้งนี้ CBR ได้กำหนดกรอบแนวทางในการให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ โดยชุมชน หรือที่เรียกว่า CBR Matrix ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ 1) ด้านสุขภาพ (Health) 2) ด้านการศึกษา (Education) 3) ด้านความเป็นอยู่ (Livelihood) 4) ด้านสังคม (Social) และ 5) ด้านการเสริมพลัง (Empowerment) เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการดำเนินการพิจารณาการให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพสำหรับคนพิการได้อย่างครอบคลุมและรอบด้านมากที่สุด (World Health Organization, 2010)

การฟื้นฟูสมรรถภาพจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินการให้เป็นที่ไปอย่างต่อเนื่องในลักษณะที่เรียกว่า กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพ (Rehabilitation Process) ซึ่งเริ่มดำเนินการตั้งแต่ผู้ป่วยก้าวเข้ามาในโรงพยาบาล เนื่องจากได้รับอันตรายครั้งแรกจากการเกิดโรคหรือเริ่มมีอาการที่ทำให้เกิดการเสื่อมสลาย หรือสูญเสียระบบอวัยวะของร่างกาย ซึ่งมีความจำเป็นต้องให้การดูแลรักษา จนกระทั่งผู้ป่วยกลับบ้าน และติดตามดูแลให้ได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพต่อเนื่องตลอดไป หรือจนกระทั่งบุคคลที่พิการสามารถช่วยเหลือตนเองได้ หรือต้องการ

ความช่วยเหลืออีกมากบ้างน้อยบ้างตามแต่สภาพความจำเป็นของแต่ละบุคคล นอกจากนี้ยังต้องมีการดูแลติดตามผล เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและให้ได้ผลอย่างจริงจัง

จากแนวคิด แนวทาง และกระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการข้างต้น สรุปได้ว่า การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่ง รวมทั้งแนวคิดและประสบการณ์จากนานาประเทศจากอดีตที่ผ่านมาโดยทั่วไปมักเข้าใจกันว่า การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการให้ได้รับความสำเร็จอย่างแท้จริงนั้นจำเป็นต้องนำคนพิการเข้ารับบริการ โดยอยู่ประจำในสถาบันเท่านั้น เช่น โรงพยาบาล โรงเรียน หรือสถานสงเคราะห์ เป็นต้น แต่ปัจจุบันจากประสบการณ์ความเชื่อถือที่ผ่านมานั้นปรากฏว่า คนพิการอาจมีสมรรถภาพทางร่างกายที่มีประสิทธิภาพ สามารถประกอบอาชีพได้โดยไม่ต้องใช้ชีวิตอยู่ในสถาบัน หรือสถานที่ที่จัดไว้ให้ โดยเฉพาะสำหรับคนพิการเท่านั้น แต่ความสุขและความสำเร็จที่แท้จริงนั้น คือ ความสามารถอยู่ร่วมกับครอบครัว ชุมชน และสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือความสามารถที่จะใช้ชีวิตในสังคม และในท้องถิ่นของตนเองได้อย่างเท่าเทียมกับคนอื่นทั่วไป

2.1.2.4 กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ

การฟื้นฟูสมรรถภาพเป็นวิธีการที่จะต้องอาศัยความร่วมมือของนักวิชาชีพหลายฝ่าย รวมทั้งตัวคนพิการครอบครัว และชุมชนที่มีเป้าหมาย โดยเฉพาะที่คนพิการแต่ละราย และจะต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง และเหมาะสมกับสภาพความพิการที่แตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล โดยลักษณะของกระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพมีดังนี้ คือ

1) ต้องการความร่วมมือและประสานงานของนักวิชาชีพแขนงต่าง ๆ ในทีมฟื้นฟูสมรรถภาพที่เชี่ยวชาญหลายสาขาทั้งทางการแพทย์ การศึกษา อาชีพ และสังคม ได้แก่ แพทย์ พยาบาล นักกายภาพบำบัด นักกิจกรรมบำบัด นักแก้ไขการพูด นักสังคมสงเคราะห์ จิตแพทย์ นักจิตวิทยา โภชนาการ นักวิชาการด้านการศึกษา และงานอาชีพ ครูอาจารย์ ครูฝึกวิชาชีพบุคลากรของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนที่ปฏิบัติงานด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพและพัฒนาคนพิการ รวมทั้งตัวผู้พิการและครอบครัวร่วมกันวางแผนช่วยเหลือให้กลับฟื้นคืนสภาพเดิมให้ได้

2) ผู้รับบริการและครอบครัวต้องให้ความร่วมมือในกระบวนการการฟื้นฟูสมรรถภาพบุคคลที่สำคัญที่สุด คือ คนพิการและครอบครัวต้องมีความสนใจกระตือรือร้น ให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ตลอดเวลาและต้องการกำลังใจ และความอดทน เพราะการฟื้นฟูสมรรถภาพในบางกรณีต้องใช้เวลาเป็นเดือนเป็นปีหรือตลอดชีวิต

3) เป็นงานที่มุ่งสู่ผู้บริการและครอบครัวในกระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพ นักวิชาชีพทุกฝ่ายที่ร่วมมือให้การดูแลฟื้นฟูผู้พิการ มีเป้าหมายมุ่งไปสู่จุดเดียวกันคือ ตัวคนพิการ ทั้งนี้ นักวิชาชีพหลายสาขาอาจมีแนวคิดแผนการปฏิบัติงาน และการปฏิบัติงานที่แตกต่างกันตาม

แนววิชาชีพ แต่เป้าหมายคือให้คนพิการสามารถช่วยเหลือตนเองได้อย่างอิสระให้ได้มากที่สุด เราสามารถดำรงชีวิตอยู่กับครอบครัวและสังคมอย่างมีความสุขตามความเหมาะสมของแต่ละบุคคล

4) ต้องมีเป้าหมายเพื่อสนองความต้องการของผู้รับบริการ การดำเนินงาน กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยทั่วไปแล้วมีจุดมุ่งหมาย 5 ประการคือ 1) เพื่อคงไว้ซึ่งหน้าที่ของ อวัยวะหรือส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายที่ยังปกติให้มีความสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้เหมือนเดิมมากที่สุด และสามารถให้ทดแทนส่วนที่สูญเสียไปให้ได้มากที่สุด 2) เพื่อเป็นการป้องกันอวัยวะส่วนใด ส่วนหนึ่งของร่างกายที่ได้รับบาดเจ็บ และพิการไม่ให้เสื่อมสลายมากยิ่งขึ้น 3) ป้องกันอาการแทรกซ้อนที่อาจเกิดขึ้นทั้งทางร่างกายและจิตใจ เช่น แผลกดทับ ปวดบวม ข้อติดแข็ง ความเศร้าโศก เสียใจ การหมดอาลัยในชีวิต การทอดทิ้งที่อาจนำไปสู่ความพิการทางจิตหรือพิการซ้ำซ้อน 4) เพื่อช่วยให้ผู้รับบริการมีความสามารถช่วยเหลือดูแลตนเอง โดยที่ได้รับการศึกษามีอาชีพมีงานทำที่มั่นคงให้สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข และความสำเร็จเช่นเดียวกับคนทั่วไปในสังคม 5) เป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินการโดยต่อเนื่อง เน้นในจุดต่าง ๆ ตามระยะการเปลี่ยนแปลงทางด้านสุขภาพอนามัย และการเปลี่ยนแปลงสภาพทางด้านร่างกายจิตใจ อารมณ์ สังคม และ สถานการณ์สิ่งแวดล้อมของคนพิการที่เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพ

2.1.3 แผนการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ

กระทรวงศึกษาธิการ (2559, หน้า 10) การจัดทำแผนการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ฉบับที่ 3 (พ.ศ.2560-2564) เกิดขึ้นจากภาคีภาครัฐและองค์กรเอกชน ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านคนพิการ ร่วมกันวิเคราะห์ความต้องการทางยุทธศาสตร์ (Needs Assessment) ทั้งด้านนโยบาย ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและสถานการณ์ด้านคนพิการ รวมถึงการประเมินศักยภาพทางยุทธศาสตร์ (Gap Analysis) เพื่อทราบถึงสภาพแวดล้อมแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกด้านคนพิการ เพื่อทราบถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และข้อจำกัดของหน่วยงานที่จัดการศึกษาสำหรับคนพิการทุกระดับ เพื่อการจัดวางทิศทางและยุทธศาสตร์การพัฒนา (Strategic Formulation) การกำหนดทิศทาง วัตถุประสงค์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์

การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ บนหลักการพื้นฐาน ได้แก่ สาระบัญญัติตามกฎหมาย การบริหารจัดการเชิงยุทธศาสตร์แบบบูรณาการ (Integrated Strategic Management) การบริหารการเปลี่ยนแปลง (Change Management) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research-PAR)

2.1.3.1 ทิศทางการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ

เพื่อให้คนพิการได้รับโอกาส และบริการทางการศึกษาสำหรับคนพิการอย่างทั่วถึง มีคุณภาพชีวิต และความเป็นอยู่ที่สามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

และประกอบอาชีพ พึ่งตนเองได้ โดยการเข้าถึงบริการทางการศึกษาสำหรับคนพิการที่มีคุณภาพ ด้วยรูปแบบที่หลากหลายโดยเน้นความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ องค์กรเอกชน และองค์กร ภาวศึเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับคนพิการในการจัดบริการทางการศึกษาสำหรับคนพิการได้อย่างมี มาตรฐาน และสนับสนุนให้องค์กรด้านคนพิการและเครือข่ายมีบทบาท จึงกำหนดทิศทางการ พัฒนาการศึกษารั้บคนพิการ ดังนี้

1) วิสัยทัศน์ (Vision)

คนพิการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีด้วย วิถีพอเพียง

2) พันธกิจ (Mission)

พันธกิจที่ 1 เสริมสร้างโอกาสการเข้าถึงบริการทางการศึกษาอย่าง ทั่วถึงและเสมอภาค

พันธกิจที่ 2 สร้างคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระบบ

พันธกิจที่ 3 ปรับระบบบริหารจัดการทรัพยากรบุคคลที่เป็นมาตรฐาน และธรรมาภิบาล

พันธกิจที่ 4 พัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษาหรับคน พิการ

3) เป้าประสงค์ (Goal)

คนพิการได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างมีคุณภาพสอดคล้องกับ ความต้องการจำเป็นของแต่ละบุคคล และมีทักษะการดำรงชีวิต สามารถประกอบอาชีพพึ่งตนเอง ได้ อย่างมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์บนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

4) ยุทธศาสตร์การพัฒนา

1. ประเด็นยุทธศาสตร์ด้านสิทธิและโอกาสการศึกษา

ยุทธศาสตร์ที่ 1 ขยายโอกาสการเข้าถึงบริการทางการศึกษาและ การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

วัตถุประสงค์: เพื่อให้คนพิการได้รับการศึกษาตลอดชีวิต

มาตรการ

1. จัดให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม
2. ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม
3. ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำ

4. ส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาทุกระบบ (การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย) ด้วยรูปแบบที่หลากหลาย

5. ส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาในศูนย์การเรียนรู้ เฉพาะความพิการ

6. ขยายหน่วยบริการการศึกษาสำหรับคนพิการให้ ครอบคลุมพื้นที่เป้าหมาย

7. เสริมสร้างศักยภาพ ความเข้มแข็งให้หน่วยบริการ การศึกษา

8. ส่งเสริม สนับสนุนให้มีการจัดสภาพแวดล้อมที่คนพิการ สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้

ตัวชี้วัดความสำเร็จ

1. ร้อยละของเด็กพิการตั้งแต่แรกเกิด ถึง 3 ปี ได้รับการ ช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม (Early Intervention: EI)

2. ร้อยละของสถานศึกษาที่มีความพร้อมในการรองรับการ จัดการศึกษาแบบเรียนรวมอย่างมีคุณภาพตามมาตรฐาน

3. ร้อยละของสถานศึกษาที่จัดการศึกษาให้กับคนพิการ ได้รับการส่งเสริม สนับสนุน ให้มีการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำ

4. ร้อยละของคนพิการที่ได้รับการฝึกทักษะอาชีพสามารถ นำทักษะไปประกอบอาชีพได้หรือศึกษาต่อด้านอาชีพ

5. ร้อยละของคนพิการที่เข้าถึงบริการทางการศึกษา

6. ร้อยละของสถานศึกษาที่สามารถจัดการศึกษาด้วยรูปแบบ ที่หลากหลาย

7. ร้อยละของศูนย์การเรียนรู้เฉพาะความพิการที่ได้รับการ ส่งเสริม สนับสนุน

8. จำนวนหน่วยบริการการศึกษาที่เพิ่มขึ้น

9. ร้อยละของหน่วยบริการการศึกษาที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน

10. ร้อยละของหน่วยงานการศึกษาที่มีการจัดสภาพแวดล้อม สำหรับคนพิการ (ทางลาด ที่จอดรถ ห้องน้ำ ป้ายและสัญลักษณ์ และบริการข้อมูลข่าวสาร)

2. ประเด็นยุทธศาสตร์ด้านคุณภาพการศึกษา

ยุทธศาสตร์ที่ 2 ยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาพิเศษ
ทุกระดับ ทุกระบบ วัตถุประสงค์: คนพิการได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ ตามมาตรฐานการจัด
การศึกษาสำหรับคนพิการ

มาตรการ

1. พัฒนาหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน
2. พัฒนามาตรฐานและกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้
สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและสภาพพลวัตของสังคม
3. พัฒนาระบบการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง
4. พัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้คนพิการสามารถเข้าถึงและใช้
ประโยชน์ได้

5. พัฒนาระบบ นิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล

ตัวชี้วัดความสำเร็จ

1. ร้อยละของสถานศึกษาที่จัดการศึกษาให้กับคนพิการที่มี
การพัฒนาหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของผู้เรียน
2. ร้อยละของคนพิการที่มีแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล
(IEP: Individualized Education Program)
3. ร้อยละของสถานศึกษาที่จัดการศึกษาตามมาตรฐานการ
จัดการศึกษาสำหรับคนพิการ
4. ร้อยละของสถานศึกษาที่นำนวัตกรรมการจัดการศึกษามา
ใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสภาพพลวัตของสังคม
5. ร้อยละของสถานศึกษาที่มีระบบการวัดและประเมินผล
การเรียนตามสภาพจริง
6. ร้อยละของสถานศึกษาที่มีการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อ
การจัดการเรียนรู้ที่คนพิการทุกคนสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้
7. ร้อยละของหน่วยงาน/สถานศึกษาที่มีการพัฒนาระบบ
นิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา

ยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการ
สื่อสารรองรับการจัดการศึกษาระบบดิจิทัล วัตถุประสงค์: เพื่อสร้างความพร้อมด้านโครงสร้างและ
ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

มาตรการ

1. ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีในหน่วยงานการศึกษา
2. พัฒนาระบบสารสนเทศเชิงภูมิศาสตร์มิติสัมพันธ์ (3D GIS: Multilayer Data Warehouse) ด้านการศึกษาสำหรับคนพิการให้เชื่อมโยงกันได้
3. ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาระบบการให้บริการเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการ เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต
4. พัฒนาและส่งเสริมการนำระบบเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารจัดการการให้บริการ และการเรียนรู้

ตัวชี้วัดความสำเร็จ

1. ร้อยละของหน่วยงานที่มีระบบฐานข้อมูลคนพิการและระบบบริหารจัดการข้อมูลด้านการศึกษาที่เชื่อมโยงกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
2. ร้อยละของหน่วยงานที่มีระบบสารสนเทศเชิงภูมิศาสตร์มิติสัมพันธ์ (3D GIS: Multilayer Data Warehouse) ด้านการศึกษาสำหรับคนพิการ
3. ร้อยละของหน่วยงานที่มีระบบบริหารจัดการในการให้บริการเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาสำหรับคนพิการมีความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพ
4. ร้อยละของคนพิการได้รับบริการเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษ
5. ร้อยละของสถานศึกษา/สถาบันมีการพัฒนาและส่งเสริมการนำระบบดิจิทัลมาใช้ในการบริหารจัดการ การให้บริการ และการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

ยุทธศาสตร์ที่ 4 ส่งเสริม สนับสนุน การวิจัยและพัฒนานวัตกรรม และองค์ความรู้ที่มุ่งยกระดับมาตรฐานการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ วัตถุประสงค์: เพื่อสร้างนวัตกรรม องค์ความรู้และองค์กรแห่งนวัตกรรม

มาตรการ

1. สนับสนุนและพัฒนาองค์ความรู้และงานวิจัย นวัตกรรม เทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวกในทุกมิติที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดทำแผนที่ชีวิต เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาสำหรับคนพิการ

2. ประสาน ส่งเสริม สนับสนุน ทุนการวิจัยเพื่อการจัดการเรียนรู้ การบริหารจัดการ และองค์ความรู้อื่น ๆ ตามความต้องการของหน่วยงาน

3. ส่งเสริม สนับสนุน การสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) ในหน่วยงาน และหน่วยบริการการศึกษา เพื่อรองรับการเสริมสร้างศักยภาพบุคลากรและองค์กรแห่งนวัตกรรม (Innovation Organization)

ตัวชี้วัดความสำเร็จ

1. จำนวนของงานวิจัย และนวัตกรรม เทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาสำหรับคนพิการ ที่มีการนำไปใช้ประโยชน์

2. มีงานวิจัยแบบแผนชีวิตของคนพิการ

3. จำนวนทุนวิจัยที่ได้รับการสนับสนุน

4. ร้อยละของบุคลากรที่ผ่านการประเมินตามหลักสูตร

5. ร้อยละของหน่วยงานที่ผ่านการประเมินตามมาตรฐาน

3. ประเด็นยุทธศาสตร์ด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา

ยุทธศาสตร์ที่ 5 เร่งผลิต พัฒนาและจัดระบบบริหารงานบุคคลของข้าราชการครูคณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาตามมาตรฐานวิชาชีพ วัตถุประสงค์: มีระบบบริหารงานบุคคลของข้าราชการครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาที่มีมาตรฐานและเป็นธรรมบนหลักการบริหารจัดการเชิงสมรรถนะ

มาตรการ

1. จัดทำแผนอัตรากำลัง และจัดให้มีครูและบุคลากรทางการศึกษาอื่น ที่มีความรู้ความสามารถตามกรอบอัตรากำลัง

2. วางแผนและผลิตครู ให้มีความรู้และทักษะในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการตามนโยบาย และแผนอัตรากำลัง

3. พัฒนาผู้บริหาร ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ให้เป็นผู้การเปลี่ยนแปลง (Translational Leader) และมีสมรรถนะตามมาตรฐานวิชาชีพ

4. พัฒนาระบบบริหารงานบุคคลตามมาตรฐาน โดยใช้หลักธรรมาภิบาล

5. ส่งเสริมความก้าวหน้า และสร้างแรงจูงใจให้กับครู คณาจารย์ ผู้บริหาร และบุคลากรทางการศึกษาที่จัดการศึกษาสำหรับคนพิการ

ตัวชี้วัดความสำเร็จ

1. มีแผนอัตรากำลังครูและบุคลากรทางการศึกษาที่จัดการศึกษาสำหรับคนพิการ
  2. ร้อยละของสถานศึกษาที่มีครูการศึกษาพิเศษและนักสหวิชาชีพตามแผนอัตรากำลัง
  3. มีแผนการผลิตครู ให้มีความรู้และทักษะในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ
  4. มีรายวิชาการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการเป็นวิชาบังคับพื้นฐานในหลักสูตรการผลิตครู
  5. ร้อยละของสถานศึกษาที่มีบุคลากรสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาให้กับคนพิการในสถานศึกษา
  6. ร้อยละของผู้บริหารสถานศึกษาที่ได้รับการพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลงและมีสมรรถนะที่สอดคล้องกับบริบทความเปลี่ยนแปลงและความต้องการในการจัดการศึกษาตามแผนการพัฒนาและคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด
  7. ร้อยละของครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา ที่ได้รับการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานตามแผนการพัฒนาคูและบุคลากร (HRD: Human Resource Development Plan) และแผนการพัฒนาระดับบุคคล (IDP: Individual Development Plan)
  8. ร้อยละของหน่วยงานที่มีการพัฒนาระบบบริหารงานบุคคลตามมาตรฐาน โดยใช้หลักธรรมาภิบาล
  9. ร้อยละของครู คณาจารย์ ผู้บริหาร และบุคลากรทางการศึกษาได้เลื่อนวิทยฐานะหรือตำแหน่งที่สูงขึ้น
  10. ร้อยละของครู คณาจารย์ ผู้บริหาร และบุคลากรทางการศึกษาได้รับการยกย่อง เชิดชูเกียรติและอื่น ๆ ตามความเหมาะสม
4. ประเด็นยุทธศาสตร์ด้านประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ
- ยุทธศาสตร์ที่ 6 พัฒนาประสิทธิภาพการเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศ
วัตถุประสงค์: เพื่อจัดให้มีห้องเรียนพิเศษสำหรับคนพิการในสถานศึกษาเฉพาะทางและสถานศึกษาที่จัดการเรียนรวมอย่างมีประสิทธิภาพตามมาตรฐาน

มาตรการ

1. จัดห้องเรียนอัจฉริยะ (Gifted Room) ในสถานศึกษาเฉพาะทาง
  2. ยกมาตรฐานการจัดการศึกษาเรียนรวม
    - 2.1 จัดห้องเรียนพิเศษให้คนพิการในสถานศึกษา
    - 2.2 พัฒนามาตรฐานการจัดการเรียนรวม
    - 2.3 พัฒนาความรู้ ทักษะ ประสิทธิภาพ และเจตคติ
    - 2.4 พัฒนาอาคาร สถานที่ สิ่งแวดล้อมของสถานศึกษาที่จัดห้องเรียนพิเศษ
    - 2.5 ส่งเสริม สนับสนุน ในห้องศักรภาครัฐและเอกชนมีส่วนร่วมในการจัดห้องเรียนพิเศษ
    - 2.6 จัดให้มีการนิเทศ ติดตาม การจัดการเรียนรวมในห้องเรียนพิเศษอย่างเป็นระบบ
- ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรวม
- ห้องเรียนพิเศษ
- ร่วมในการจัดห้องเรียนพิเศษ
- ห้องเรียนพิเศษอย่างเป็นระบบ
- ### ตัวชี้วัดความสำเร็จ
1. มีห้องเรียนอัจฉริยะ (Gifted Room) ในสถานศึกษาเฉพาะทาง
  2. จำนวนสถานศึกษาที่จัดห้องเรียนพิเศษให้เด็กพิการเรียนรวม
  3. ร้อยละของสถานศึกษาที่จัดห้องเรียนพิเศษมีผลการประเมินสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานการจัดการเรียนรวม
  4. ร้อยละของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่มีการบริหารจัดการเรียนรวมอย่างเป็นระบบ
  5. ร้อยละของผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้อง ผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา ผู้อำนวยการกลุ่มนโยบายและแผน ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา ผู้อำนวยการกลุ่มนิเทศติดตาม ระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่ผ่านการพัฒนาด้านการจัดการเรียนรวม
  6. ร้อยละของผู้บริหารสถานศึกษาที่จัดห้องเรียนพิเศษผ่านการพัฒนาด้านการจัดการเรียนรวม

7. ร้อยละของครูและบุคลากรทางการศึกษาที่จัดห้องเรียนพิเศษผ่านการพัฒนาด้านการจัดการเรียนรวม

8. ร้อยละของสถานศึกษาที่จัดห้องเรียนพิเศษได้รับการสนับสนุนการพัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม

9. ร้อยละของสถานศึกษาที่จัดห้องเรียนพิเศษได้รับการสนับสนุน จากองค์กรภาครัฐและเอกชน

10. ร้อยละของสถานศึกษาที่จัดห้องเรียนพิเศษได้รับการนิเทศอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

ยุทธศาสตร์ที่ 7: พัฒนาระบบงบประมาณ และทรัพยากรทางการศึกษาสำหรับคนพิการ วัตถุประสงค์: เพื่อสร้างระบบการสนับสนุนทรัพยากร และการจัดสรรงบประมาณการศึกษาที่เพียงพอและเหมาะสมกับบริบทและความต้องการจำเป็น

มาตรการ

1. จัดระบบสนับสนุนเงินอุดหนุนการศึกษาสำหรับคนพิการทุกช่วงวัย ในทุกระดับทุกระบบการศึกษา ให้เหมาะสมกับบริบทและสภาพการจัดการศึกษา

2. ระดมทรัพยากรเพื่อสร้างความมั่นคงให้กับกองทุนส่งเสริมและพัฒนาศึกษาสำหรับคนพิการ

3. วิจัยและพัฒนาระบบการจัดสรรทรัพยากรและงบประมาณเพื่อการศึกษา

ตัวชี้วัดความสำเร็จ

1. ร้อยละของคนพิการที่ได้รับสนับสนุนเงินอุดหนุนการศึกษาสำหรับคนพิการในทุกระดับ ทุกระบบการศึกษาให้เหมาะสมกับบริบทและความต้องการจำเป็นพิเศษ

2. ร้อยละของคนพิการที่ได้รับสนับสนุนเงินอุดหนุนสำหรับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ในทุกระดับ ทุกระบบการศึกษาให้ตรงกับความต้องการจำเป็นพิเศษ

3. ร้อยละของคนพิการที่ได้รับสนับสนุน สิ่งอำนวยความสะดวก และสื่อทางการศึกษา (บัญชี ก) ในทุกระดับ ทุกระบบการศึกษาให้ตรงกับความต้องการจำเป็นพิเศษ

4. กองทุนส่งเสริมและพัฒนาศึกษาสำหรับคนพิการมีเงินเพิ่มทุนหมุนเวียนใช้ตามวัตถุประสงค์

5. มีแผนการระดมทรัพยากรสนับสนุนกองทุนส่งเสริมและ
พัฒนาการศึกษาสำหรับคนพิการจากบุคคล องค์กรภายนอก

6. มีการนำผลการวิจัยมาใช้ในการพัฒนาระบบการจัดสรร
ทรัพยากรและงบประมาณเพื่อการศึกษาสำหรับคนพิการ

ยุทธศาสตร์ที่ 8 พัฒนาระบบบริหารจัดการแบบองค์รวมเชิง
บูรณาการ โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน วัตถุประสงค์: เพื่อเพิ่มประสิทธิผลการบริหารจัดการ
แบบองค์รวมเชิงบูรณาการ โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

มาตรการ

1. พัฒนาระบบการบริหารจัดการศึกษาตามศาสตร์พระราช
และหลักธรรมาภิบาลที่มุ่งเน้นการบริหารจัดการเชิงยุทธศาสตร์แบบบูรณาการ (A-F-P-P: Area-
Function-Participation-People) สู่การเป็นสถานศึกษาแห่งความสุข (Happiness School)

2. ส่งเสริม สนับสนุนการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการศึกษา
สำหรับคนพิการของคณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัด

3. พัฒนาภาคีเครือข่าย (Education Partnership) เพื่อเปิดเวที
ให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ

4. จัดและพัฒนาระบบการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ (SDS:
Strategic Driven System) สนับสนุนข้อมูลการตัดสินใจ การเฝ้าระวัง (Educational Warning Sign
System) การกำกับ ติดตาม และรายงานผลตามยุทธศาสตร์ผ่านระบบดิจิทัล

ตัวชี้วัดความสำเร็จ

1. ร้อยละของหน่วยงาน สถานศึกษา สถาบันที่มีการนำ
ศาสตร์พระราชและหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารจัดการสู่การเป็นสถานศึกษาแห่ง
ความสุข

2. ร้อยละของสถานศึกษาที่มีระบบการบริหารจัดการเชิง
ยุทธศาสตร์แบบบูรณาการ โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

3. ร้อยละของหน่วยงานสถานศึกษา สถาบัน ที่มีการส่งเสริม
สนับสนุนการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการศึกษาสำหรับคนพิการของคณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัด

4. ร้อยละของหน่วยงาน สถานศึกษา สถาบัน ที่มีการ
ส่งเสริม สนับสนุนให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ

5. ร้อยละของหน่วยงานที่มีการใช้ระบบการขับเคลื่อน ยุทธศาสตร์ (SDS: Strategic Driven System) สนับสนุนการตัดสินใจ การกำกับ ติดตาม และรายงาน ผลตามยุทธศาสตร์ผ่านระบบดิจิทัล

2.1.4 หลักการแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินโครงการ

สำหรับทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการประเมิน โครงการ มีนักวิชาการหลาย ท่าน ได้ให้ความหมายไว้ และผู้วิจัยได้รวบรวมและนำมาเสนอโดยสังเขป ดังนี้

2.1.4.1 ความหมายของการประเมินโครงการ

ส่วนความหมายของการประเมินโครงการนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาจาก นักวิชาการที่ได้ให้ความหมายไว้หลายท่าน ดังนี้

Stufflebeam (1990, p. 159) กล่าวว่า การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการบรรยาย เก็บรวบรวมข้อมูลกับเป้าหมาย การวางแผน การดำเนินการ และผลกระทบ เพื่อนำไปเป็นแนวทางการตัดสินใจ เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ และเพื่อส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจใน สถานการณ์ของโครงการ

Alkin (1987, p. 15) กล่าวว่า การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการ กำหนดขอบเขตการตัดสินใจ การเลือกข้อมูลที่เหมาะสม การเก็บรวบรวมข้อมูลตลอดจนการเขียน รายงานสรุป เพื่อให้ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจได้ใช้เป็นแนวทางในการเลือกวิธีการปฏิบัติ

วิวัฒน์ บุระพันธ์ (2562, หน้า 9) การประเมินโครงการ หมายถึง การเก็บ รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์เกี่ยวกับโครงการที่เป็นระบบ เพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่สามารถ นำไปใช้ในการพิจารณาการดำเนินงานของโครงการในครั้งต่อไป และการประเมินโครงการนั้น ต้องมีวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับแผนอย่างชัดเจน เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการ ดำเนินงานของโครงการว่าจะดำเนินงานต่อไปหรือปรับปรุง เปลี่ยนแปลงเพื่อประสิทธิผลและ ประสิทธิภาพของโครงการนั้น ๆ

ศุมาลัย บุญรักษา (2562, หน้า 25) กล่าวว่า การประเมินโครงการ หมายถึง การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรม กลุ่มกิจกรรม และความสัมพันธ์ระหว่าง กิจกรรมต่าง ๆ อย่างเป็นระบบระเบียบ เพื่อให้ได้สารสนเทศที่เชื่อถือได้ในการพิจารณาปรับปรุง แก้ไขในส่วนที่เป็นจุดอ่อน และส่งเสริมในส่วนที่เป็นจุดเด่น ทั้งให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้เกี่ยวข้องในการจะตัดสินใจเกี่ยวกับผลการจัดกิจกรรม

ยูวดี คำเงิน (2561, หน้า 19) การประเมินโครงการ เป็นกระบวนการใน การตัดสินใจคุณค่าของการบริหารจัดการโครงการ โดยการรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลของก่อน ดำเนินโครงการ ระหว่างดำเนินโครงการ และหลังการดำเนินโครงการ เพื่อให้ทราบว่าโครงการนั้น

บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดหรือไม่เพียงใด มีปัญหาหรืออุปสรรคอย่างไร เพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุงโครงการ และแนวทางในการพัฒนาโครงการต่อไป

นฤมล เอกธรรมสุทธิ (2559, หน้า 39) กล่าวว่า การประเมินโครงการ หมายถึงกระบวนการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลของการดำเนินโครงการอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ได้สารสนเทศที่สำคัญว่าโครงการนั้นบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดหรือไม่เพียงใด มีปัญหาหรืออุปสรรคอย่างไร เพื่อช่วยให้ได้ข้อมูลหรือสารสนเทศในการปรับปรุงพัฒนาโครงการ

ทัศนพล เรืองศิริ (2559, หน้า 10) ได้กล่าวว่า การประเมินโครงการ เป็นกระบวนการในการตัดสินคุณค่าของการบริหารจัดการโครงการ โดยการรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลของการดำเนินโครงการ เพื่อให้ทราบว่าโครงการนั้นบรรลุผล ตามเป้าหมายที่กำหนดหรือไม่เพียงใด มีปัญหาหรืออุปสรรคอย่างไร เพื่อจะได้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงโครงการ

บุญตา แซ่เล็ก (2557, หน้า 30) กล่าวว่า การประเมินโครงการ หมายถึงกระบวนการตรวจสอบ วิเคราะห์ข้อมูล ของการดำเนินโครงการนั้นอย่าง เป็นระบบแล้วตัดสินใจว่าจะปรับปรุงแก้ไขโครงการนั้น เพื่อที่จะดำเนินโครงการต่อไป หรือยุติโครงการ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525, หน้า 502) กล่าวว่า การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ หรือการใช้วิธีการวิจัยเพื่อหาข้อมูลที่เป็นจริงและมีความเชื่อถือได้ของโครงการแล้วพิจารณาตัดสินว่าโครงการนั้นถึงวัตถุประสงค์หรือไม่ และด้วยคุณภาพของความสำเร็จนั้นเป็นเช่นใด

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการตรวจสอบ วิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบของการดำเนินงาน โครงการนั้น ๆ เพื่อนำมาพิจารณาปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาโครงการ

2.1.4.2 ความมุ่งหมายและความสำคัญของการประเมินโครงการ

ความมุ่งหมายของการประเมินโครงการได้มีนักวิชาการแต่ละท่านได้ให้ความไว้ ดังนี้

วิทวัฒน์ บุระพันธ์ (2562, หน้า 10) การประเมินโครงการมีความมุ่งหมาย เพื่อการหาประสิทธิภาพของโครงการ วิเคราะห์ข้อมูล และข้อเท็จจริง เพื่อการนำไปสู่ตัดสินใจ ตลอดจนการสรุปผลของโครงการ ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่

ศุมาลัย บุญรักษา (2562, หน้า 27) ความสำคัญของการประเมินโครงการ ได้ว่า การประเมินโครงการอย่างมีระบบสามารถทำให้เราตรวจสอบว่างานได้ดำเนินการไปอย่างไร เป็นการป้องกันความผิดพลาดของงาน และเพิ่มประสิทธิภาพของงาน ทำให้การดำเนินงานสำเร็จ

ตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งส่งผลต่อการควบคุมคุณภาพของงาน การตัดสินใจต่อโครงการ ความรับผิดชอบและคงไว้ในส่วนที่มีคุณภาพและมาตรฐาน เป็นเครื่องยืนยันให้เห็นว่าการประเมินโครงการเป็นกิจกรรมที่สำคัญอันจะขาดไม่ได้เพราะการประเมินโครงการมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารโครงการ

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า ความมุ่งหมายและความสำคัญของการประเมินโครงการ การประเมินโครงการเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการบริหารโครงการ การประเมินโครงการเป็นกระบวนการที่ให้ข้อมูลย้อนกลับ ซึ่งสามารถนำมาใช้ในการปรับปรุงการดำเนินงานของโครงการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทำให้ทราบข้อบกพร่อง จุดเด่น จุดด้อยของโครงการ และทราบว่าโครงการได้บรรลุวัตถุประสงค์ เป้าหมายเพียงใด และช่วยให้ข้อมูลที่เป็นสำหรับนำไปใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินโครงการได้ทั้งในปัจจุบันและในอนาคต

2.1.4.3 วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

สำราญ มีแจ้ง และสมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2556, หน้า 10-11) กล่าวว่า วัตถุประสงค์ของการประเมินทั่วไป มีดังนี้ 1) เพื่อช่วยปรับปรุงพัฒนาคน พัฒนางานหรือโครงการต่าง ๆ 2) เพื่อตัดสินใจผลเกี่ยวกับระดับผลสัมฤทธิ์ของการปฏิบัติงานหรือโครงการต่าง ๆ 3) เพื่อช่วยให้ผู้บริหารตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารบุคคล โครงการหรืออนาคตของโครงการได้อย่างถูกต้องเหมาะสม 4) เพื่อกระตุ้นทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพตามวิธีการประเมินแนวใหม่ วัตถุประสงค์เฉพาะในการประเมินโครงการหรืองานจะได้อาจจากการผสมผสานข้อมูลจาก 2 แหล่ง คือ จากผู้บริหารระดับสูงที่ต้องใช้ผลการประเมินเป็นฐานในการตัดสินใจ ตลอดจนผู้บังคับบัญชา หรือผู้เกี่ยวข้องกับโครงการหรืองานนั้น ๆ และจากวัตถุประสงค์หลักของโครงการหรืองานนั้น ๆ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การประเมินโครงการมีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ เพื่อช่วยปรับปรุง การบริหารงานหรือโครงการ ตลอดจนการดำเนินงานต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด และเพื่อช่วยให้ผู้บริหารหรือผู้รับผิดชอบโครงการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการหรือกิจกรรมที่รับผิดชอบได้อย่างถูกต้องมีประสิทธิภาพสูงสุด

2.1.4.4 ประเภทของการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการ แบ่งออกได้หลายประเภท ตามแต่จะใช้เกณฑ์ใดเป็นหลักในการแบ่ง ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาแนวคิดของนักวิชาการหลาย ๆ ท่านที่ได้กล่าวถึง ประเภทของการประเมินโครงการไว้ ดังนี้

William (1985, p. 5) แบ่งประเภทของการประเมินผลโครงการเป็น 2 ประเภท คือ 1) การประเมินผลย่อย (Formative evaluation) เป็นการประเมินที่กระทำระหว่างดำเนินโครงการ โดยมีการตรวจสอบและเก็บข้อมูลเป็นระยะ ๆ ตลอดโครงการ ทั้งนี้มีเป้าหมายเพื่อปรับปรุงโครงการที่กำลังดำเนินอยู่ 2) การประเมินผลรวม (Summative evaluation) เป็นการประเมินเมื่อการดำเนินโครงการ สิ้นสุดลงแล้วมีเป้าหมาย เพื่อตรวจสอบผลที่เกิดจากโครงการว่า บรรลุตามจุดมุ่งหมายของโครงการเพียงใด หรือเกิดผลกระทบใดบ้าง

Tyler (1996, p. 914) ได้เสนอว่าการแบ่งประเภทของการประเมินผลโครงการต้องยึดหลักวงจรของการมีประโยชน์ในทางปฏิบัติมาก เพราะได้แสดงให้เห็นกระบวนการของการประเมินที่สัมพันธ์สอดคล้องกับประเภทของการประเมินผลโครงการ โดยอาศัยวงจรของโครงการเป็นเกณฑ์ในการแบ่งจำแนก

ยูวดี คำเงิน (2562, หน้า 23) กล่าวว่า ประเภทของการประเมินนั้น แบ่งออกเป็นประเภทได้ โดยยึดเกณฑ์ที่กำหนดของการประเมินเป็นหลัก ดังนี้ แบ่งตามยึดหลักประมาณค่า แบ่งตามลำดับเวลาที่ประเมิน แบ่งตามจุดมุ่งหมายของการประเมิน แบ่งตามสิ่งที่ถูกประเมิน แบ่งตามโมเดลการประเมิน และแบ่งตามความแท้จริงของการประเมิน

เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี (2556, หน้า 96-103) กล่าวว่า ประเภทของการประเมินโครงการประเมินโครงการบริการสังคมนั้น สามารถจำแนกประเภทของการประเมินโดยทั่วไป ได้เป็น 4 ประเภทคือ 1) การประเมินความต้องการที่จำเป็น 2) การประเมินกระบวนการ 3) การประเมินผลผลิตและ 4) การประเมินประสิทธิภาพ

1) การประเมินความต้องการที่จำเป็น

Stufflebeam (1984, p. 1) แนวคิดของการประเมินความต้องการที่จำเป็น (Need Assessment) ได้เริ่มต้นที่ประเทศสหรัฐอเมริกา ในช่วงกลางทศวรรษที่ 1960 โดยโครงการต่าง ๆ เหล่านั้นมักถูกเรียกร้องให้ระบุวิธีการวัดและประเมินความต้องการของโครงการไว้ในเป้าหมายด้วย ทั้งนี้เพื่อประสิทธิภาพของการวางแผนโครงการ ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นเกณฑ์พื้นฐานสำหรับการพิจารณานุมัติ เพื่อให้การสนับสนุนโครงการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการต่างๆ ทางการศึกษา เช่น โครงการที่เกี่ยวกับการส่งเสริมวิชาการ โครงการพัฒนาจิตใจและอารมณ์ของเด็กนักเรียน และโครงการฝึกอบรมทางการอาชีวศึกษา เป็นต้น โครงการทั้งหลายเหล่านี้ต่างก็ได้ทำการประเมินให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับภาค และระดับชาติ หลังจากช่วงปลายปีค.ศ.1970 ได้มีการเน้นในเรื่องของการวางแผนโครงการ และการประเมิน เพื่อให้เป็นไปตามขั้นตอนที่ต้องจัดดำเนินการร่วมกันอย่างใกล้ชิด และในช่วงนี้ได้วารสารที่ชื่อว่า Evaluation and Program Planning ซึ่งเน้นหนักการประเมินโครงการด้านสุขภาพอนามัย ก็ได้เน้นเกี่ยวกับหลักการ

และแนวปฏิบัติในการให้การสนับสนุนในเรื่องดังกล่าวรวมทั้งการเปลี่ยนแปลงแผนของโครงการด้วย ในการวัดและประเมินความต้องการที่จำเป็นนั้น ก่อนดำเนินโครงการใด ๆ ก็จะต้องมีการวางแผนของโครงการนั้น ๆ ไว้ล่วงหน้าอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้สามารถตอบคำถามต่าง ๆ ได้ตรงตามความต้องการที่แท้จริง ในปัจจุบันนักประเมินได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับการวางแผนเพื่อการประเมิน และเชื่อว่า การวางแผนโครงการจำเป็นต้องจัดให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการประเมิน โดยให้การวางแผนโครงการเป็นขั้นตอนหนึ่งของการประเมินนั้น ๆ ก่อนนำโครงการไปสู่ขั้นปฏิบัติทำให้นักวางแผนที่ดีต้องมีข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับความต้องการที่จำเป็นอย่างถูกต้อง โดยอาศัยเทคนิคซึ่งสามารถวัดและประเมินความต้องการที่เหมาะสมได้ในเชิงปริมาณรวมทั้งเทคนิคอื่น ๆ ที่เอื้อต่อการประเมินความต้องการได้เช่นการใช้ข้อมูลจากกระเบียนสะสมที่มีอยู่ หรือการสังเคราะห์สารสนเทศที่มีอยู่ เป็นต้น

2) การประเมินกระบวนการ

แนวคิดหลักของการประเมินกระบวนการก็คือ เมื่อโครงการได้รับการพัฒนาและเริ่มดำเนินการแล้ว นักประเมินต้องย้อนกลับไปทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการอีกครั้ง เพื่อตรวจสอบว่าโครงการนั้น ๆ ได้ปฏิบัติไปตามทุกขั้นตอนที่ได้ออกแบบไว้หรือไม่ และจัดกิจกรรม เพื่อให้บริการต่อกลุ่มเป้าหมายตรงตามที่กำหนดไว้ในโครงการหรือไม่ การประเมินกระบวนการของโครงการเช่นนี้ถ้าจะกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เป็นการตรวจสอบความพยายามของโครงการว่า ได้ดำเนินการไปอย่างครบถ้วน และตรงตามแผนที่วางไว้ทุกขั้นตอนหรือไม่ ตามปกติแล้วข้อมูลและสารสนเทศที่จำเป็นสำหรับการประเมินโครงการมักจะถูกรวบรวมไว้โดยตัวแทนของหน่วยงาน และมักจะไม่มีอยู่ในรูปแบบที่ใช้ประโยชน์ได้โดยตรง เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับผู้รับบริการ ก็มักจะประเมินกฎอยู่ในใบสมัคร ซึ่งไม่มีรายละเอียดเท่าที่ควรเกี่ยวกับการเข้ารับบริการจากโครงการ ในทางกลับกันมักจะเป็นเพียงบันทึกสั้น ๆ ของเจ้าหน้าที่ให้บริการเท่านั้น ด้วยเหตุนี้การที่จัดข้อมูลให้อยู่ในรูปแบบที่เรียกใช้ได้นั้น ซึ่งต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายด้วย ซึ่งนักประเมินกระบวนการควรตระหนักในเรื่องนี้และควรมีความพยายามที่จะออกแบบการเก็บข้อมูลที่จำเป็นต่าง ๆ อย่างมีระบบ ทั้งนี้เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกในด้านการรวบรวมข้อมูล และการสรุปข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติโครงการให้มากที่สุด ถึงแม้ว่าการประเมินกระบวนการมิได้บ่งชี้ถึงความสำเร็จของโครงการแต่ก็มีความสำคัญต่อผู้รับผิดชอบโครงการในส่วนที่เกี่ยวกับเงินทุนที่จะนำมาสนับสนุนโครงการหรือนำมาใช้เพื่อขยายโครงการ ซึ่งจำเป็นจะต้องมีข้อมูลเบื้องต้นจากการประเมินดังกล่าว เพื่อจะได้ทราบว่าโครงการนั้น ๆ มีแผนงานที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงเพียงใด และน่าจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ เพราะได้เคยให้บริการกับกลุ่มเป้าหมายที่วางไว้ก่อนแล้วเป็นต้น นอกจากนั้นเมื่อมีการประเมินกระบวนการของโครงการแล้ว สิ่งสำคัญก็คือ

เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้อำนวยความสะดวก โครงการสามารถจะปรับการดำเนินงานให้เป็นไปในทิศทางที่นำไปสู่ความสำเร็จของโครงการได้อย่างสมเหตุสมผลด้วย

3) การประเมินผลผลิต

เท่าที่ผ่านมานักประเมินมักจะเน้นการประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการจากการประเมินผลผลิตโดยตรงของโครงการนั้น ๆ ซึ่งความจริงแล้วเป็นการยากที่จะระบุเหตุ ซึ่งมักจะหมายถึง ปัจจัยนำเข้าในระหว่างการดำเนินโครงการกับผลที่เกิดตามมาของโครงการ ตัวอย่างเช่น เมื่อมีการจัดโครงการพัฒนานิสัยการอ่านสำหรับเยาวชนท้องถิ่น ปรากฏว่ามีคำถามที่น่าสนใจ คือ

1. ผู้เข้าร่วมโครงการจะมีนิสัยรักการอ่านมากกว่าผู้ไม่ได้เข้าร่วมโครงการหรือไม่

2. มีหลักฐานหรือไม่ ที่แสดงว่าผู้เข้าร่วมโครงการมีความสนใจในการอ่านมากขึ้น คำถามข้างต้นเป็นคำถามที่ดีและมีเหตุผล แต่ก็ยากที่จะชี้ชัดลงไปในการตอบคำถามที่เกี่ยวกับผลผลิตของโครงการโดยตรง ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่าอาจจะมีอิทธิพลจากตัวแปรอื่น ๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง ได้เช่น สภาพแวดล้อมของผู้รับบริการ ดังนั้น การประเมินผลผลิตของโครงการที่สำคัญ ก็คือ นักประเมินจะต้องแสดงแนวทางในการวัดผลสำเร็จของโครงการให้ น่าเชื่อถือ มีการวัดที่แม่นยำ มีผลการวัดที่ตรงกับความเป็นจริง และมีความคงที่ด้วย สำหรับวิธีการวัดนั้น อาจต้องใช้การออกแบบตามวิธีวิจัยที่ซับซ้อน คล้ายกับการออกแบบโครงการการวิจัยเชิงทดลอง ส่วนการกำหนดความสำเร็จของโครงการ ยังมีความเห็นแตกต่างกันตามกลุ่มของผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น หน่วยงานที่สนับสนุนเป็นทุนบุคลากรของโครงการ และผู้รับบริการ ซึ่งแต่ละกลุ่มมีระดับของการยอมรับความสำเร็จที่ต่างกันไป ดังนั้น นักประเมินจึงต้องหาตัวบ่งชี้ที่สามารถเป็นที่ยอมรับของทุกกลุ่ม และมีความเป็นไปได้สำหรับการประเมินผลผลิตด้วย

4) การประเมินประสิทธิภาพ

มุ่งเน้นพิจารณาจากการใช้ทรัพยากร ในการดำเนินงาน เปรียบเทียบกับผลของงานที่ได้รับ ซึ่งทรัพยากรในการดำเนินงานของโครงการ ได้แก่ เงินงบประมาณของโครงการ เวลาในการดำเนินงาน จำนวนบุคลากร ตลอดจนวัสดุครุภัณฑ์ที่ใช้ประกอบการดำเนินงาน โดยให้ความสำคัญของงบประมาณเป็นสำคัญ โดยอาศัยแนวความคิดทางด้านเศรษฐศาสตร์ที่ว่าด้วยเรื่องการวิเคราะห์ต่อค่าใช้จ่ายตอบแทน และการวิเคราะห์ผลตอบแทนต่อค่าใช้จ่ายมาใช้ในการประเมินประสิทธิภาพของโครงการ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่าประเภทของการประเมินผลโครงการสามารถแบ่งได้หลายรูปแบบขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของผู้ประเมิน ซึ่งสรุปได้คือ 1) แบ่งโดยยึดหลักของวัตถุประสงค์ 2) แบ่งตามลำดับเวลาการบริหารโครงการ 3) แบ่งตามรูปแบบการประเมิน 4) แบ่งตามการออกแบบการประเมิน และ 5) แบ่งตามความแท้จริงของการประเมิน โดยการประเมินผลให้สัมพันธ์กับกระบวนการประเมิน

2.1.4.5 การวัดและการประเมินโครงการ

1) ความหมายของการวัดและการประเมินโครงการ

William (1985, p. 5) (1985, p.11) ได้กล่าวถึงการวัดและการประเมินโครงการว่า หมายถึง กระบวนการเบื้องต้นที่กำหนดช่องว่างระหว่าง การสังเกต และผลลัพธ์ของความต้องการในอนาคต โดยเรียงลำดับความต้องการก่อนหลังกระบวนการประเมินความต้องการ จำแนกช่องว่างต่าง ๆ เพื่อที่จะได้ทราบรายละเอียดของความต้องการ และ William (1985, p. 5) (1985, p.137-159) ได้กล่าวถึง วิธีการวัดและการประเมินโครงการ สามารถทำได้ 2 วิธี คือ 1) การประเมินความต้องการภายนอกเป็นการมองความต้องการจากจุดต่าง ๆ ภายนอกของการกระทำขององค์กรเพื่อใช้ศึกษา 2) การประเมินความต้องการภายในเป็นการมองความต้องการจากภายในองค์กรเอง

Tyler (1996, p. 914) ได้กล่าวถึงการวัดและการประเมินความโครงการว่า หมายถึง กระบวนการตัดสินใจว่าสิ่งที่เกิดขึ้นจริงเป็นไปตามวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่กำหนดไว้หรือไม่เป็นการตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างผลที่ได้กับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ก่อนที่จะจัดการเรียนการสอนนั้น และมีวิธีการวัดและการประเมินโครงการ ขึ้นตอนดังนี้

1. มีการกำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมด้วยความชัดเจนเฉพาะเจาะจงโดยบอกถึงพฤติกรรมที่ต้องการวัดในภายหลังด้วย
2. ระบุเนื้อหาสำหรับผู้เรียนรู้เพื่อให้บรรลุตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้
3. เลือกวิธีการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหา
4. ประเมินโครงการโดยการตัดสินใจด้วยการวัดผลทางการศึกษา

จากแนวคิดของนักวิชาการสรุปได้ว่า การวัดและการประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการตัดสินใจว่าสิ่งที่เกิดขึ้นจริงเป็นไปตามวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่กำหนดไว้หรือไม่เป็นการตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างผลที่ได้กับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ซึ่งต้องใช้กระบวนการในการเก็บรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลของการดำเนินงาน และพิจารณาบ่งชี้ให้ทราบถึงจุดเด่น หรือจุดด้อยของงานนั้นอย่างมีระบบ แล้วตัดสินใจว่าจะปรับปรุงแก้ไขงานนั้นเพื่อการ

ดำเนินงานต่อไปหรือยุติการดำเนินงานนั้นเสีย ส่วนวิธีการวัดและการประเมินโครงการ มีขั้นตอน ดังนี้

1. มีการวางแผนจัดทำโครงการอย่างเป็นระบบ
2. มีคณะกรรมการพิจารณาอนุมัติโครงการ
3. แบ่งกลุ่มการเก็บข้อมูลความต้องการ เช่น กลุ่มตัวแทนประชาชน คือ กลุ่มผู้เรียน กลุ่มผู้ศึกษาโดยกำหนดสัดส่วนแต่ละกลุ่มให้เหมาะสมหรือเท่ากัน
4. กำหนดกิจกรรมให้สมาชิกในกลุ่มได้ร่วมกันดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม
5. มีการเก็บข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน
6. ร่วมกันวิเคราะห์ความช่วยเหลือการอุดหนุนในสภาพปัจจุบันและความต้องการในอนาคต
7. กำหนดความช่วยเหลือการสนับสนุนในสภาพปัจจุบันและความต้องการในอนาคต
8. อภิปรายข้อสรุปร่วมกันในกลุ่มที่ศึกษาด้วยกันและบันทึกข้อสรุป
9. พยายามให้ความคิดเห็นในกลุ่มไปในทิศทางเดียวกันและใช้การเก็บข้อมูลจากสิ่งรอบตัวเพื่อนำมาแก้ไข
10. เรียงลำดับความต้องการอีกครั้ง
11. ถ้าข้อมูลใดมีความเห็นไม่ตรงกันให้ย้อนกลับไปเริ่มที่ข้อ 9-11 อีกครั้ง
12. เขียนรายงานการเรียงลำดับผู้ที่มีสิทธิก่อนหลัง
13. เลือกความต้องการที่ศึกษาตามมติของกลุ่ม
14. ดำเนินการตามกระบวนการประเมินโครงการ
15. พิจารณาความต้องการใหม่ ๆ ที่อาจมีขึ้นในระหว่างทำโครงการ
16. ต้องทำให้กลุ่มมีความรู้สึกร่วมรับผิดชอบต่อการกระทำและเกิดความภาคภูมิใจ

2.1.4.6 รูปแบบของการประเมินโครงการ

รูปแบบการประเมินมีหลายประเภท ซึ่งแต่ละรูปแบบจะแตกต่างกันออกไปตามความเหมาะสมของโครงการที่จะประเมิน ซึ่งนักประเมินจะเป็นผู้เลือกรูปแบบตามความต้องการ เพื่อให้ได้ผลการประเมินตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับ

ความรู้ ความสามารถ และความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้รูปแบบต่าง ๆ ของผู้ประเมินด้วย โดยมีผู้กล่าวถึงรูปแบบการประเมินโครงการไว้หลายท่าน ดังนี้

1) รูปแบบการประเมินของ ไทเลอร์ (Tyler)

Tyler (1967, p. 57) เป็นผู้นำที่สำคัญในการประเมินโครงการ ได้ให้ความหมายของการประเมินว่า การประเมิน คือ การเปรียบเทียบพฤติกรรมที่เกิดขึ้นกับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมที่กำหนดไว้ โดยมีความเชื่อว่า จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้อย่างชัดเจน รัดกุม และจำเพาะเจาะจงแล้ว จะเป็นแนวทางช่วยในการประเมินได้เป็นอย่างดีในภายหลัง เขาได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการประเมิน โดยเสนอเป็นกรอบความคิด ครั้งแรกในปี ค.ศ.1943 โดยเน้นการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการให้อยู่ในรูปของวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม แล้วประเมินความสำเร็จของวัตถุประสงค์เหล่านั้น แนวคิดลักษณะนี้เรียกว่า แบบจำลองที่ยึดความสำเร็จของจุดมุ่งหมายเป็นหลัก ไทเลอร์ มีความเห็นว่าจุดมุ่งหมายของการประเมินเพื่อตัดสินว่าจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่ตั้งไว้ในรูปของจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมนั้น ประสบผลสำเร็จหรือไม่ มีส่วนใดบ้างที่ต้องปรับปรุงแก้ไข และถือว่าการประเมินโครงการเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน ลำดับขั้นของการประเมินการเรียนการสอน เป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

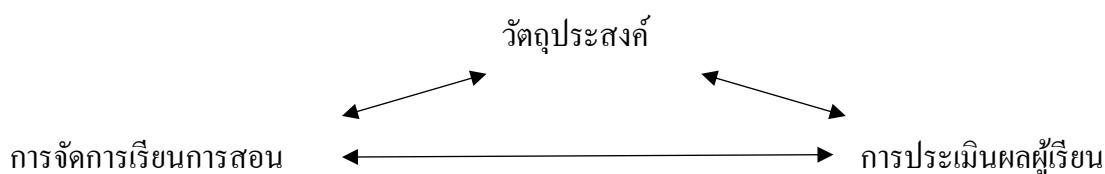
ขั้นที่ 1 ต้องมีการระบุ หรือกำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจนลงไปว่า เมื่อสิ้นสุดการจัดการเรียนการสอนแล้วผู้เรียนควรเกิดพฤติกรรมใด หรือสามารถกระทำสิ่งใดได้บ้าง ลักษณะของวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนหรือที่เรียกว่าวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

ขั้นที่ 2 ต้องระบุต่อไปว่า จากวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ดังกล่าวนี้มีเนื้อหาใดบ้างที่ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้ หรือมีสาระใดบ้างที่เมื่อผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แล้วจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามวัตถุประสงค์ที่ระบุไว้ในขั้นตอนที่ 1

ขั้นที่ 3 หารูปแบบและวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาซึ่งผู้เรียนจะต้องเรียนรู้ตามที่ระบุไว้ในขั้นตอนที่ 2

ขั้นที่ 4 หามาตรการในการตรวจสอบหลังจากสิ้นสุดการจัดการเรียนการสอนว่าผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้และบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในข้อใดบ้างและมีวัตถุประสงค์ข้อใดบ้างที่ผู้เรียนยังไม่เกิดการเรียนรู้

ต่อมาไทเลอร์ได้สร้างวงจรของวัตถุประสงค์ในการจัดการเรียนการสอนและการประเมินผลขึ้น ซึ่งเขียนเป็นรูปแบบพื้นฐานได้ ดังแผนภาพที่ 2.1

แผนภาพที่ 2.1 วงจรการประเมินของไทเลอร์

จากรูปแบบดังกล่าว จะเห็นว่า หัวลูกศรจะชี้ไปยังทั้งสองทิศทางของ ทுகองค์ประกอบมีความหมายว่าในการจัดการเรียนการสอนนั้นตามทัศนะของไทเลอร์แล้ว องค์ประกอบทั้ง 3 คือ วัตถุประสงค์ การจัดการเรียนการสอน และการประเมินผลผู้เรียนจะต้อง ดำเนินการให้ประสานสัมพันธ์กันไปเสมอ

โดยสรุป การประเมินของไทเลอร์เป็นการเปรียบเทียบสิ่งที่ผู้เรียน สามารถกระทำได้จริงหลังจากที่ได้จัดการเรียนการสอนแล้วกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมซึ่งได้ กำหนดขึ้นไว้ก่อนที่จะจัดการเรียนการสอนนั้น ๆ โดยโมเดลการประเมินเป็นรูปแบบที่ยึด จุดมุ่งหมายเป็นหลักในการดำเนินงานของโครงการ และการตรวจสอบผลผลิตของโครงการว่าได้ เป็นไปตรงตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้หรือไม่

2) รูปแบบการประเมินของอัลคิน (Alkin)

Alkin (1969, p. 102) ได้เสนอรูปแบบการประเมินที่เรียกว่า CSE (Center for the Study of Evaluation Approach) จุดเน้น คือ การประเมินเพื่อการตัดสินใจ การ ประเมินจะประกอบด้วยการจัดหา และวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อที่จะนำไปใช้ในการตัดสินใจ โดยจำเป็น จะต้องประเมินในเรื่องต่าง ๆ 5 ด้าน ดังนี้

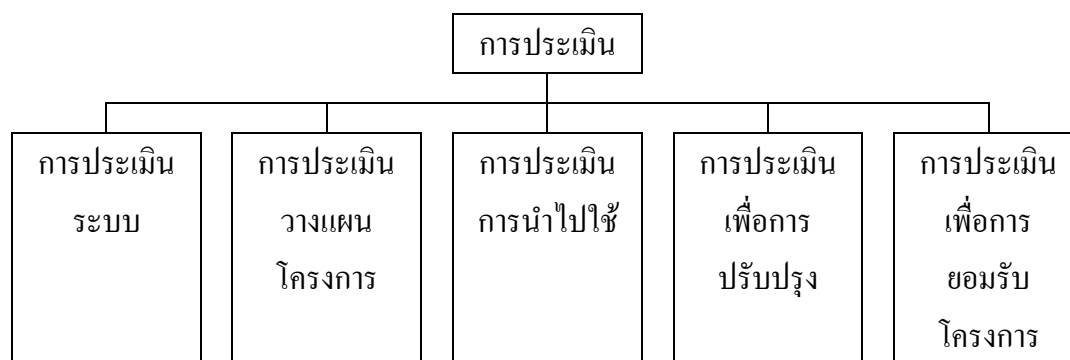
1. การประเมินระบบ (System Assessment) เป็นการอธิบายหรือ พรรณนาสภาพของระบบเพื่อเปรียบเทียบสภาพที่เป็นจริง กับความคาดหวังที่จะเกิดขึ้น การ ประเมินระบบจะช่วยให้เราสามารถกำหนดขอบเขต และวัตถุประสงค์ที่เหมาะสม สิ่งที่จะต้อง ศึกษาได้แก่ ความต้องการของประชาชน ชุมชนและสังคมที่มีต่อสภาพการณ์ปัจจุบัน สำหรับการ ประเมินระบบแต่ละส่วนจำเป็นต้องใช้เทคนิควิธีการต่างกัน

2. การประเมินการวางแผนโครงการ (Program Planning) เป็นการ ประเมินก่อนที่จะมีการดำเนินโครงการ เพื่อหาข้อมูลข่าวสารมาใช้ในการตัดสินใจพิจารณา ทางเลือกที่เหมาะสมของโครงการ นักประเมินต้องหาข้อมูลที่แสดงความคาดหวังที่จะบรรลุ เป้าหมาย พร้อมกับประเมินผลที่จะได้รับจากการใช้วิธีการดำเนินงานต่าง ๆ ด้วย เพื่อให้สามารถ เห็นข้อเปรียบเทียบในการหาทางเลือกที่เหมาะสม โดยใช้วิธีการที่แตกต่างกันออกไปตามลักษณะ ของปัญหา โดยทั่วไปจะใช้การประเมินจากเกณฑ์ภายนอก และจากเกณฑ์ภายใน

3. การประเมินการนำไปใช้เพื่อการดำเนินโครงการ (Program Implementation) เป็นการประเมินขณะที่โครงการกำลังดำเนินงาน เพื่อตรวจสอบดูว่า การดำเนินโครงการนั้นเป็นไปตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่ได้วางแผนไว้หรือไม่ ผลที่เกิดขึ้นมีความสอดคล้องกับสิ่งที่วางแผนไว้ หรือคาดหวังไว้เพียงไร

4. การประเมินเพื่อปรับปรุงโครงการ (Program Improvement) เป็นการประเมิน เพื่อหาข้อมูลที่น่ามาใช้ในการดำเนินโครงการให้บรรลุจุดมุ่งหมาย และมีผลที่ไม่คาดคิดมาก่อนเกิดขึ้นบ้างหรือไม่ ดังนั้นนักประเมินจึงมีบทบาทสำคัญในการที่จะหาข้อมูลเกี่ยวกับความสำเร็จหรือความล้มเหลวในทุก ๆ ด้านของโครงการ ตลอดจนผลกระทบของโครงการที่มีต่อโครงการอื่นเพื่อนำมาใช้ในการปรับปรุงโครงการต่อไป

5. การประเมินเพื่อการยอมรับโครงการ (Program Certification) ขั้นตอนนี้ นักประเมินต้องหาข้อมูลข่าวสารรายงานต่อผู้มีอำนาจตัดสินใจ เพื่อใช้ข้อมูลในการพิจารณาตัดสินคุณค่าของโครงการ และศักยภาพในการสรุปอ้างอิงไปสู่สถานการณ์อื่น ๆ หรือนำไปใช้กับโครงการในสถานการณ์อื่น ๆ ได้กว้างขวางเพียงใด ในขั้นนี้ข้อมูลที่ได้จากนักประเมินจะทำให้ผู้บริหารได้ตัดสินใจว่า ควรจะดำเนินกับโครงการในลักษณะใด อาจจะยกเลิก ปรับปรุงใหม่ หรืออาจจะขยายโครงการต่อไปอีก เป็นต้น สรุปรูปแบบการประเมินของอัลคิน ได้ดังแผนภาพดังนี้

แผนภาพที่ 2.2 รูปแบบการประเมินโครงการของอัลคิน

3) รูปแบบการประเมินของสเตค (Stake)

Stake (1978, p. 5-8) ได้พัฒนารูปแบบการประเมินโดยใช้แนวคิดของครอนบาค และสคริฟเวน เป็นพื้นฐานในการปฏิบัติ รูปแบบการประเมินของสเตคถือได้ว่าเป็นรูปแบบหนึ่งที่นักประเมินนำมาประยุกต์ได้อย่างกว้างขวางในการประเมินโครงการ จุดมุ่งหมายของการประเมินมี 2 ประการคือ เพื่อต้องการได้ข้อมูลต่าง ๆ ที่นำมาบรรยายเกี่ยวกับโครงการนั้น และเพื่อต้องการได้ข้อมูลต่าง ๆ ที่สามารถนำมาใช้ในการตัดสินคุณค่าของโครงการวิธีการ

ประเมินสเตค ได้เสนอโครงสร้างของรูปแบบการประเมินเกณฑ์นิเทศ (Countenance Model) ซึ่งตามโครงสร้างของรูปแบบนี้ ได้จำแนกข้อมูลการประเมินออกเป็น 2 ส่วน คือ เมตริกซ์บรรยาย (Description Matric) และเมตริกซ์การตัดสินคุณค่า (Judgement Matric) และได้เสนอว่าก่อนบรรยาย หรือตัดสินคุณค่าของโครงการใด ๆ นักประเมินควรทำการวิเคราะห์หลักการและเหตุผลของโครงการนั้น ๆ ด้วย การประเมินโครงการตามแนวคิดของสเตค ผู้ประเมินจะต้องรวบรวมข้อมูลที่แท้จริงให้ได้ เนื่องจากแหล่งข้อมูลมีมากมาย และวิธีการเก็บข้อมูลก็มีหลายวิธี ข้อมูลที่ต้องการคือข้อมูลที่นำมาใช้เพื่อการอธิบาย และการตัดสินใจ ตามรูปแบบการประเมินนี้ ได้จำแนกสิ่งที่ต้องพิจารณาในการประเมินออกเป็น 3 ส่วน คือ

1. สิ่งนำหรือปัจจัยเบื้องต้น (Antecedents) หมายถึง สภาพเงื่อนไขหรือปัจจัยต่าง ๆ ในการดำเนินโครงการ

2. กระบวนการหรือการปฏิบัติ (Transaction) หมายถึง กิจกรรมดำเนินตามกิจกรรมที่ปฏิบัติ พฤติกรรมระหว่างบุคคล ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับอาจารย์ นักเรียนกับนักเรียน เป็นต้น

3. ผลลัพธ์หรือผลการดำเนินงาน (Outcome) หมายถึง ผลผลิตที่ได้จากโครงการในการเก็บข้อมูลผู้ประเมินต้องบันทึกข้อมูลทั้งสามชนิดนี้ แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ

3.1 ความคาดหวังหรือแผนงาน (Intents) หมายถึง สิ่งที่คาดหวัง จำแนกเป็นความคาดหวังเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้น การปฏิบัติ และผลการดำเนินงาน โครงการ

3.2 สิ่งที่เกิดขึ้นจริง (Observations) หมายถึง สภาพที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งจำแนกเป็นสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นจริงเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้น การปฏิบัติและผลการดำเนินงาน

3.3 มาตรฐาน (Standards) หมายถึง แนวทางการดำเนินงาน คุณลักษณะที่ควรจะมี ควรจะทำหรือควรจะได้รับ เกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้น การปฏิบัติและผลการดำเนินงาน

3.4 การตัดสินใจ (Judgment) หมายถึง ผลการพิจารณาการตัดสินใจ เป็นการพิจารณาสรุปเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้น การปฏิบัติ และผลการดำเนินงานในการประเมิน ผู้ประเมินต้องพิจารณาข้อมูลเพื่อการบรรยายก่อน คือ ต้องมีการศึกษาความสอดคล้องระหว่างความคาดหวัง กับสิ่งเกิดขึ้นจริง และความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเบื้องต้น การปฏิบัติและผลลัพธ์ เมื่อได้ผลอย่างไรแล้วจึงเปรียบเทียบกับมาตรฐานที่กำหนดไว้และมาตรฐานที่คาดว่าจะให้เกิดขึ้นแล้วตัดสินใจ สเตคเสนอวิธีการประเมินในรูปของเมตริกซ์ (Matric) สองประการคือ เมตริกซ์การบรรยาย และเมตริกซ์การตัดสินใจ

6) รูปแบบการประเมินของเคิร์กแพทริก (Kirkpatrick)

แนวทางการประเมินผลการฝึกอบรมตามแนวคิดของเคิร์ก แพทริก ในทัศนคติของสมคิด พรหมจ้อย (2554, หน้า 22) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับ การฝึกอบรมและการประเมินผลการฝึกอบรมว่า “การฝึกอบรมนั้นเป็นการช่วยเหลือบุคลากรให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในการฝึกอบรมใด ๆ ควรจะจัดให้มีการประเมินผลการฝึกอบรม ซึ่งถือเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยให้รู้ว่า การจัดโปรแกรมการฝึกอบรมมีประสิทธิภาพเพียงใด การฝึกอบรมเป็นกิจกรรมปกติที่เกิดขึ้นในทุกองค์กร เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นมาเพื่อการพัฒนาบุคลากรในหน่วยงาน โดยมุ่งหวังให้ผู้ผ่านการอบรมได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแนวทางการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เคิร์กแพทริกเห็นว่าการประเมินผลการฝึกอบรมจะทำให้ได้ความรู้อย่างน้อย 3 ประการ คือ 1) การฝึกอบรมนั้นได้ให้อะไร หรือเกิดประโยชน์ต่อหน่วยงานในลักษณะใดบ้าง 2) ควรยุติโครงการชั่วคราวก่อน หรือควรดำเนินการต่อไป 3) ควรปรับปรุงหรือพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมในส่วนใดบ้างอย่างไร

แนวทางในการประเมินผลโครงการฝึกอบรม เคิร์กแพทริก เสนอว่า ควรดำเนินการประเมินใน 4 ลักษณะ คือ

1. ประเมินปฏิกิริยาตอบสนอง (Reaction Evaluation) เป็นการตรวจสอบ ความรู้สึก หรือความพอใจของผู้เข้ารับการอบรม
2. ประเมินผลการเรียนรู้ (Learning Evaluation) เป็นการตรวจสอบผลการเรียนรู้ โดยควรตรวจสอบให้ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) และเจตคติ (Attitude)
3. ประเมินพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปหลังการอบรม (Behavior Evaluation) เป็นการตรวจสอบว่าผู้ผ่านการอบรมได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเป็นไปตามความคาดหวังของโครงการหรือไม่
4. ประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อหน่วยงาน (Results Evaluation) เป็นการตรวจสอบว่า ผลจากการอบรมได้เกิดผลดีต่อองค์กร หรือเกิดผลกระทบต่อองค์กรในลักษณะใดบ้าง คุณภาพขององค์กรดีขึ้น หรือมีคุณภาพขึ้นหรือไม่

7) รูปแบบการประเมินของครอนบาค

Cronbach (1987, p. 414-417) ได้แบ่งรูปแบบของการประเมิน โดยเน้นในเรื่องประเมินเพื่อปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอน โดยเห็นว่าการประเมินโดยใช้แบบสอบถามผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนยังไม่เหมาะสมเพียงพอที่จะนำผลการประเมินนั้นไปปรับปรุง

หลักสูตร รูปแบบการประเมินของครอนบาคจึงเหมาะที่จะนำมาใช้ในการประเมินโครงการ ประเภทฝึกอบรม ซึ่งได้กำหนดแนวทางดังนี้

1. จุดมุ่งหมายของการประเมิน 3 ประการ คือ

1.1 เพื่อปรับปรุงหลักสูตรการประเมินโครงการ จะนำไปสู่การตัดสินใจว่าวัสดุการเรียนการสอนของโครงการฝึกอบรมที่ใช้อยู่ น่าพอใจหรือไม่ มีส่วนใดที่ต้องแก้ไข

1.2 เพื่อตัดสินใจเกี่ยวกับตัวบุคคล การประเมินจะทำให้ทราบถึงความต้องการผู้เข้ารับการอบรมเพื่อนำมาใช้ประกอบในการวางแผนการสอน การคัดเลือกและการจัดกลุ่มผู้เรียนตลอดจนการให้ข้อมูลเกี่ยวกับจุดเด่นและจุดด้อยของผู้เรียน

1.3 เพื่อจัดระบบในการบริหารงานงานฝึกอบรมการประเมิน จะทำให้ทราบว่าระบบการบริหารงานของฝ่ายฝึกอบรมดีแล้วหรือยัง วิทยากร หรือผู้สอนแต่ละคนมีประสิทธิภาพหรือไม่

2. วิธีการประเมินมี 4 ขั้นตอน คือ

2.1 การศึกษากระบวนการ (process study) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในห้องบรรยาย หรือห้องฝึกอบรมที่ทำให้ความสามารถ และทัศนคติของผู้เข้ารับการฝึกอบรมเปลี่ยนแปลงไป โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อนำข้อมูลที่ได้รับมาใช้ในการปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนหรือกระบวนการฝึกอบรมนั่นเอง

2.2 การติดตามผล (follow-up study) เป็นการเฝ้าสังเกตผลผลิตที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานตามระบบ และหลักสูตรฝึกอบรม ซึ่งเป็นวิธีการที่ใช้เวลานาน ผลการติดตามจึงมีคุณค่าน้อยที่จะนำมาใช้ในการปรับปรุงหลักสูตร ในการติดตามผลควรจะมีการศึกษาเปรียบเทียบกับสิ่งที่เป็นข้อมูลพื้นฐานบางอย่าง มิฉะนั้นจะไม่สามารถทราบได้ว่าความสำเร็จที่เกิดขึ้นกับผู้ผ่านการฝึกอบรมเป็นความสำเร็จอันเกิดจากการผ่านกระบวนการตามหลักสูตร ฝึกอบรมที่จะประเมินจริงหรือไม่ เพราะผู้ที่ไม่ผ่านการฝึกอบรมอาจจะประสบความสำเร็จในเรื่องเดียวกันได้เช่นกัน

2.3 การวัดทัศนคติ (attitude measurement) ทัศนคติหมายถึงความเชื่อที่มีความหมายมากกว่าการยอมรับหรือไม่ยอมรับในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทัศนคติที่มีต่องานพัฒนาชุมชนหมายถึงความรวมถึงความคิดเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ที่นักพัฒนาชุมชนหรือผู้นำท้องถิ่นทำขึ้น กิจกรรมการฝึกอบรมด้านอาชีพจะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ชาวบ้านเกิดทัศนคติต่องานพัฒนาชุมชน ถ้าชาวบ้านมีทัศนคติที่ดีต่องานพัฒนาชุมชน ผลที่ตามมาก็คือผู้รับการอบรมอยากเข้าร่วมในกิจกรรมการฝึกอบรมแม้ว่าจะไม่ต้องการเรียนรู้เรื่องอาชีพนั้นจริงๆ

2.4 การวัดความสามารถทั่วไป (proficiency measurement) มีเทคนิคการวัดหลายวิธี นอกจากการใช้แบบข้อสอบมาตรฐานแล้วยังอาจใช้การจัดคำถามที่แตกต่างกันให้ผู้เรียนตอบหรือใช้แบบสอบอัตนัยและคำถามปลายเปิดในการวัดความสามารถเฉพาะเรื่องได้ หรือถ้าต้องการวัดความสามารถในการแก้ปัญหา ก็อาจใช้วิธีการสังเกตจากการทำงานเป็นกลุ่มในการวัดความสามารถทั่วไป ครอนบาคเห็นว่าคะแนนแต่ละข้อมีความสำคัญมากกว่าคะแนนรวม เนื่องจากคะแนนรวมให้ข้อมูลน้อยกว่าจะต้องปรับปรุงหลักสูตรอย่างไร ด้วยเหตุนี้การใช้คะแนนของแต่ละข้อจะมีประโยชน์มากกว่า จึงสามารถวัดได้เป็นระยะไม่จำเป็นต้องรอให้จบหลักสูตรก่อน นอกจากนี้ถ้าต้องการทราบว่าหลักสูตรบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือไม่ จะต้องสร้างข้อสอบให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรแล้วนำไปสอบ

8) รูปแบบการประเมินของสตฟเฟิลบีม (Stufflebeam)

Stufflebeam (1990, p. 159) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการประเมินเรียกว่า ชิปโมเดล (CIPP Model) เป็นการประเมินที่เป็นกระบวนการต่อเนื่อง โดยมีจุดมุ่งเน้นที่สำคัญคือ ใช้ควบคู่กับการบริหารโครงการ เพื่อหาข้อมูลประกอบการตัดสินใจอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา วัตถุประสงค์ของการประเมิน คือการให้สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมียุทธศาสตร์ที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจ คำว่า CIPP เป็นคำที่ย่อมาจาก Context Input Process และ Product สตฟเฟิลบีม ได้ให้ความหมายว่า การประเมินเป็นกระบวนการของการบรรยาย การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสาร เพื่อนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจ เลือกลงเลือกที่เหมาะสม ซึ่งในการประเมินเพื่อให้ได้สารสนเทศที่สำคัญมุ่ง ประเมิน 4 ด้าน คือ

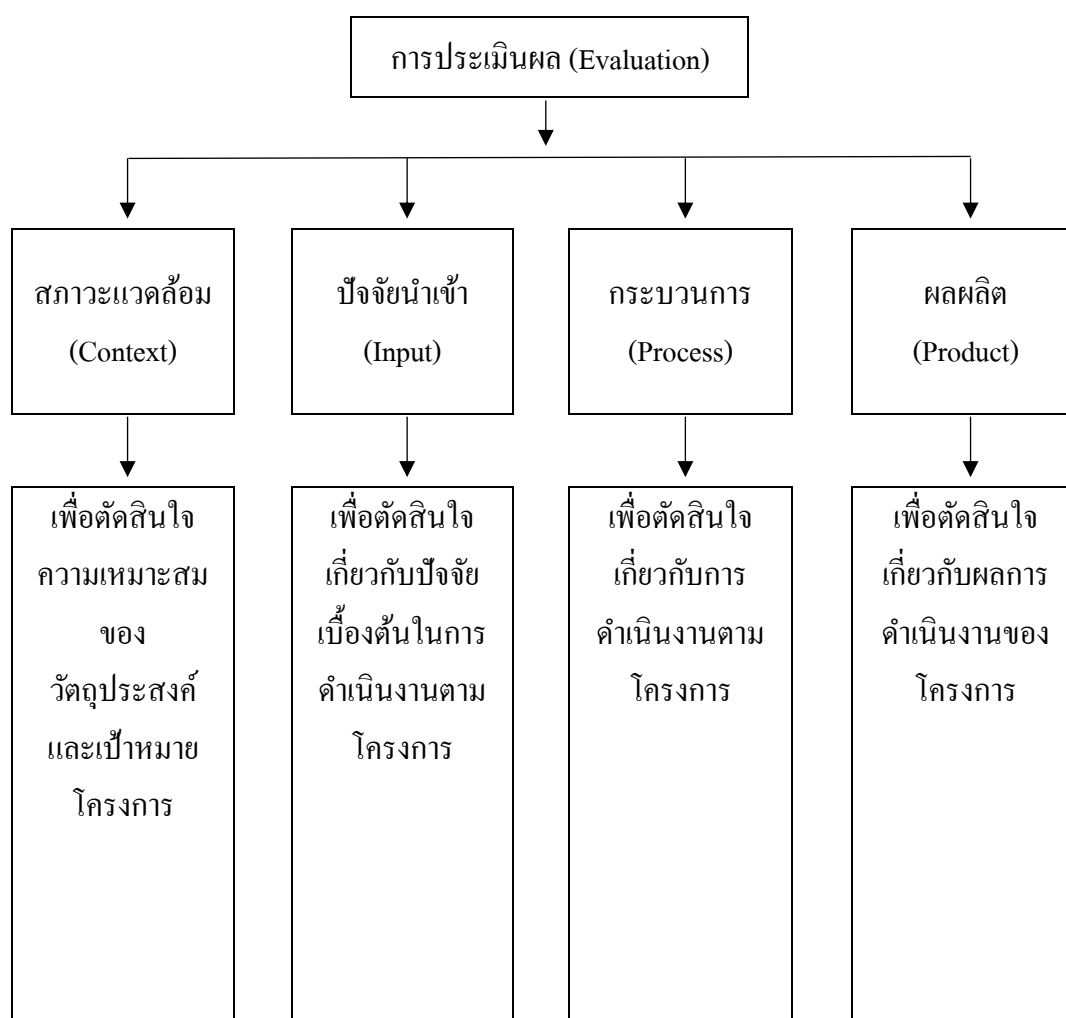
1. การประเมินสถานะแวดล้อม (Context Evaluation: C) เป็นการประเมินความต้องการความจำเป็นเพื่อจัดทำโครงการหรือจัดลำดับความสำคัญของโครงการและการกำหนดจุดมุ่งหมายของโครงการต่าง ๆ การประเมินสภาพแวดล้อมทำได้โดยการศึกษาอิทธิพลหรือแรงกดดันต่าง ๆ ของสิ่งภายนอกโครงการว่ามีต่อโครงการหรือไม่อย่างไรหรืออาจจะประเมินโครงการ โดยการเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ หรือจุดมุ่งหมายของโครงการว่าสอดคล้องกับความจำเป็นนโยบายหรือปรัชญาของสถาบันหรือไม่

2. การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation: I) เป็นการประเมินว่าปัจจัยที่ต้องการมีอะไรบ้าง พอเพียงหรือไม่ ภายใต้ปัจจัยนี้มีโปรแกรมหรือทางเลือกใดที่ควรดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการหรือถ้าประเมินโครงการที่ดำเนินไว้ ผลจากการประเมินปัจจัยก็จะให้คำตอบว่าการดำเนินโครงการที่ทำไปนั้นได้ดำเนินไปตามแผนที่เหมาะสมหรือไม่

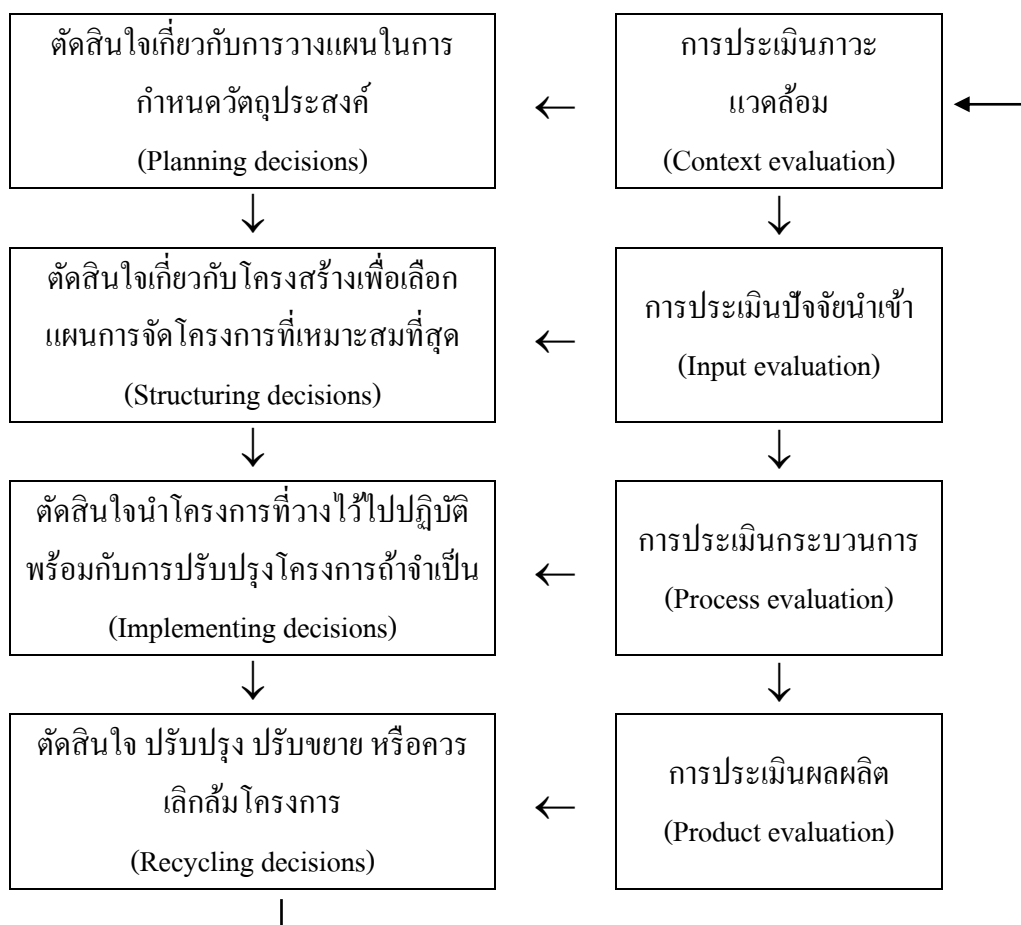
3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation: P) เป็นการประเมินว่าได้นำโครงการไปปฏิบัติตามแผนที่กำหนดหรือไม่ การประเมินกระบวนการทำได้ 2 ลักษณะคือมีการประเมินก่อนนำไปปฏิบัติจริง และประเมินกระบวนการขณะปฏิบัติอยู่ โดยการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมจะช่วยให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์อันจะนำไปสู่การปรับปรุงกระบวนการดำเนินโครงการได้อย่างเหมาะสม

4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation: P) เป็นการประเมินผลลัพธ์ที่ได้ว่าเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของโครงการหรือไม่ ซึ่งอาจทำได้ทันทีที่โครงการสิ้นสุดลง การประเมินผลผลิตช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการรับรอง การล้มเลิก หรือการปรับขยายโครงการถ้าจะทำต่อไป ซึ่งสรุปให้อยู่ดังแผนภาพที่ 2.3

แผนภาพที่ 2.3 โครงสร้างการประเมินของรูปแบบจำลองซิปป์ (CIPP model)

จากองค์ประกอบของการประเมินรูปแบบชิปป์ จะพบได้ว่าประเภทของการประเมินมีความสัมพันธ์กับประเด็นการตัดสินใจทุกขั้นตอนดังภาพที่ 2.4

แผนภาพที่ 2.4 ความสัมพันธ์ระหว่างการตัดสินใจในแบบจำลองชิปป์กับประเภทของการประเมิน

จากที่กล่าวมานี้พอสรุปได้ว่ารูปแบบของการประเมินโครงการจะเป็นกรอบแนวคิดในการประเมิน ซึ่งมีนักวิชาการหลายคนได้คิดรูปแบบการประเมินโครงการ ในหลายลักษณะและนำมาปรับประยุกต์ใช้กับประเทศ ซึ่งพอสรุปเป็นแนวทางของเหตุผลได้ดังนี้

1. เหตุผลของโครงการ เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการยอมรับว่าโครงการมีความสมเหตุสมผลเหมาะสมที่จะนำไปดำเนินการ เพื่อให้เกิดผลตามเป้าหมายของโครงการ
2. การกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ เพื่อระบุถึงสิ่งที่ต้องการจะเกิดขึ้นจากโครงการ

3. ความต้องการของโครงการ เพื่อให้ทราบถึงความจำเป็น หรือ ความต้องการของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียต่อโครงการ หรือจัดลำดับความสำคัญของโครงการและ กำหนดจุดมุ่งหมายของโครงการ

4. ความเหมาะสมของโครงการ เพื่อตัดสินใจว่าวัตถุประสงค์ที่ เหมาะสมของโครงการควรเป็นอย่างไร

5. ความเป็นไปได้ของโครงการ เพื่อให้ทราบถึงโอกาสในการ จัดทำโครงการ

6. ความคาดหวังของโครงการ เพื่อต้องการที่จะดูว่าการ ดำเนินงานของโครงการในปัจจุบันเปรียบเทียบกับความคาดหวังที่อาจเกิดขึ้นบรรลุวัตถุประสงค์ มากน้อยเพียงใด

7. การบรรยายและการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของโครงการ เพื่อ พิจารณาความสัมพันธ์ของสิ่งที่คาดว่าจะเกิดขึ้นใน 3 ด้าน คือ สิ่งที่มีมาก่อน การปฏิบัติ และผล ที่คาดว่าจะได้รับ

8. ความสอดคล้องที่ปรากฏ เป็นการตรวจสอบเพื่อดูว่าบรรลุ เป้าหมายหรือไม่

9. ความจำเป็น เพื่อเป็นการเปรียบเทียบวัตถุประสงค์หรือ จุดมุ่งหมายของโครงการว่าสอดคล้องกับความจำเป็น นโยบาย หรือปรัชญาของสถาบันหรือไม่

10. ความต้องการจำเป็นและปัญหา เพื่อวินิจฉัยปัญหาภายใต้ ความต้องการนั้น ๆ และนำไปแก้ไขโดยวิเคราะห์ปัญหา

11. ความคาดหวังกับความเป็นจริง เพื่อตัดสินใจว่าวัตถุประสงค์ ที่เหมาะสมของโครงการควรเป็นอะไร และนำไปพัฒนาเป็นวัตถุประสงค์

12. ความเป็นมาเพื่อแสดงถึงปัญหาความจำเป็นหรือความเป็นไป ที่จะต้องมีโครงการในการปฏิบัติงานขึ้น โดยให้ผู้บริหารหรือผู้ที่มีหน้าที่อนุมัติโครงการให้การ สนับสนุนและอนุมัติให้โครงการที่นำเสนอให้ดำเนินการได้

ผู้วิจัยได้พิจารณาเปรียบเทียบข้อดี ข้อเสีย จุดเด่นและจุดด้อยของ รูปแบบการประเมินโครงการแล้วเห็นว่ารูปแบบการประเมินโครงการของสตีฟเฟลปป์มี จุดเด่น หลายประการที่มีความเหมาะสมที่จะนำมาประยุกต์ใช้กับการประเมินโครงการ หรือกิจกรรมโดย เป็นรูปแบบที่ช่วยในการประเมินได้ครอบคลุมองค์ประกอบของโครงการทุกด้าน เพื่อนำข้อมูลและ สารสนเทศเสนอให้ผู้บริหาร โครงการประกอบการตัดสินใจได้ทุกระยะ โดยเริ่มประเมินบริบทหรือ สภาพแวดล้อม เพื่อพัฒนาจุดมุ่งหมายของโครงการประเมินปัจจัยเบื้องต้น เพื่อตัดสินใจวางแผน

ประเมินกระบวนการ เพื่อตัดสินใจ กำกับ ติดตาม แผนงาน หรือปรับปรุงแผนงาน เพื่อให้ผลผลิต เพื่อทำการตัดสินใจปรับปรุงขยายงานหรือเลิกสัมโครงการต่อไป

2.1.4.7 ประโยชน์ของการประเมินโครงการ

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยถือว่าการประเมินโครงการเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการ และการบริหารเป็นสิ่งที่สำคัญ และมีความสำคัญและมีความจำเป็นต่อความสำเร็จของโครงการ จึงได้ศึกษาแนวคิดของนักวิชาการหลาย ๆ ท่านที่ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการประเมินโครงการไว้ ดังนี้

ยูดี คำเงิน (2561, หน้า 21) ประโยชน์ของการประเมินโครงการ คือ ทำให้ผู้ประเมิน หรือผู้มีอำนาจตัดสินใจทราบว่า โครงการที่กำลังดำเนินการอยู่นั้นมีปัญหาหรืออุปสรรคมากน้อยเพียงใด ซึ่งจะเป็นข้อมูลที่จะนำไปใช้ในการปรับปรุง และพัฒนาโครงการให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้การประเมินโครงการยังช่วยสร้างแรงจูงใจในการดำเนินงานให้ผู้ปฏิบัติโครงการ ได้ตื่นตัวในการปฏิบัติโครงการ และเป็นสารสนเทศที่สำคัญต่อการจัดสรรงบประมาณของผู้บริหาร หรือหน่วยงานที่รับผิดชอบ ซึ่งจะทำให้การบริหารงบประมาณเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

วิวัฒน์ บุระพันธ์ (2562, หน้า 12) ประเมินโครงการมีประโยชน์ในการกำหนดวัตถุประสงค์ และมาตรฐานของการดำเนินงานมีความชัดเจนทำให้องค์กรได้รับประโยชน์เต็มที่ ทำให้แผนงานบรรลุวัตถุประสงค์ เพราะโครงการเป็นส่วนหนึ่งของแผน ดังนั้นเมื่อโครงการได้รับการตรวจสอบวิเคราะห์ปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ดำเนินการไปด้วยดีช่วยการแก้ปัญหาอันเกิดจากผลกระทบ (Impact) ของโครงการ และทำให้โครงการมีข้อที่ทำความเสียหายน้อยลงทำให้การควบคุมคุณภาพของงาน เพราะการประเมินโครงการเป็นการตรวจและควบคุมชนิดหนึ่ง ช่วยในการสร้างขวัญและกำลังใจให้ผู้ปฏิบัติงานตามโครงการ ทำให้การวางแผนหรือการกำหนดนโยบายของผู้บริหารและฝ่ายการเมืองเป็นสารสนเทศช่วยการตัดสินใจในการบริหารโครงการต่อไป

สุมาลัย บุญรักษา (2562, หน้า 34) การประเมินโครงการ มีประโยชน์หลายประการ เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผล ซึ่งไม่เพียงแต่ชี้ให้เห็นผลสำเร็จของการดำเนินงาน ที่เกิดขึ้นตามที่คาดการณ์ล่วงหน้าไว้เท่านั้น แต่บ่งชี้ให้เห็นผลกระทบของโครงการที่มีต่อบุคคล และชุมชนที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้การประเมินโครงการมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้บริหารโครงการที่จะบริหารให้ดำเนินงานเป็นไปอย่างต่อเนื่อง หลีกเลียง และขจัดปัญหาที่เกิดขึ้น ขยายหรือปรับโครงสร้างให้สอดคล้องกับความต้องการของบริบทหรืออาจจะระงับโครงการถ้าจำเป็น

2.1.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1.5.1 ในประเทศ

ศศิธร ศิวภัทรพงศ์ (2557, บทคัดย่อ) ศึกษาถึงกระบวนการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตของผู้พิการในองค์การบริหารส่วนตำบลคอนแก้ว อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งได้รับการยอมรับว่าเป็นตำบลสุขภาวะ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ คือ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจากองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 2 คน เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจากโรงพยาบาลชุมชนคอนแก้ว จำนวน 2 คน อาสาสมัคร จำนวน 1 คน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย คือ ผู้พิการจำนวน 5 คน ทั้งนี้ได้มาโดยวิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา และใช้การนำเสนอแบบพรรณนา ผลการศึกษาพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลคอนแก้ว มีกระบวนการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตของผู้พิการภายในตำบลอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการกำหนดข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบลคอนแก้ว เรื่องการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการตำบลคอนแก้ว เพื่อวางกรอบนโยบายโดยยึดหลักการให้บริการสาธารณสุขอย่างทั่วถึงแก่ผู้พิการและผู้ทุพพลภาพ จากนั้นมีการวางแผนการปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองนโยบาย คือ ลงเยี่ยมบ้านผู้พิการ จัดตั้งศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ปรับสภาพแวดล้อมทางกายภาพในชุมชน และสถานที่ราชการสำคัญ ปรับสภาพบ้านผู้พิการ ส่งเสริมอาชีพแก่ผู้พิการ จัดกิจกรรมวันคนพิการของตำบลขึ้น นอกจากนี้ทางองค์การบริหารส่วนตำบลคอนแก้ว มีการจัดวางบุคลากรได้อย่างเหมาะสมกับแผนการปฏิบัติงาน อีกทั้งผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานภายในชุมชน มีทัศนคติการดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกัน จึงทำให้ระบบการทำงานภายในองค์การบริหารส่วนตำบลคอนแก้วมีความคล่องตัว และสามารถปฏิบัติงานได้บรรลุตามนโยบายที่ตั้งไว้ ทำให้ผู้พิการได้รับการช่วยเหลือขั้นพื้นฐานจากทางอบต.คอนแก้ว คือ เจ้าหน้าที่ออกเยี่ยมบ้านเมื่อผู้พิการถูกส่งตัวจากโรงพยาบาลสู่ชุมชน ประสานงานเพื่อทำบัตรคนพิการให้ผู้พิการในชุมชน ได้รับการบำบัดฟื้นฟูจากผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์ทั้งที่โรงพยาบาลชุมชนและที่บ้าน ได้รับอุปกรณ์เสริมและอุปกรณ์ช่วยที่จำเป็นได้รับคำแนะนำด้านสุขภาพ ซึ่งถือเป็นการช่วยเหลือฟื้นฟูทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ส่งผลให้คุณภาพชีวิตของผู้พิการในชุมชนคอนแก้วดีขึ้นตามลำดับ

ปิ่นปิ่นนัท บัวคลี่ (2557, บทคัดย่อ) ศึกษาบริการฟื้นฟูสมรรถภาพที่ตรงกับความต้องการของคนพิการสามารถส่งเสริมให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีต่อผู้รับบริการได้มาก คนพิการทางการเคลื่อนไหวและร่างกายมีจำนวนมากขึ้นในประเทศไทย คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธี

เฉพาะเจาะจงได้จำนวน 91 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือ แบบบันทึกข้อมูลส่วนบุคคลของคนพิการ และแบบสอบถามความต้องการการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการทางการเคลื่อนไหวและร่างกาย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้คือค่าเฉลี่ยความถี่และร้อยละ ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความต้องการการฟื้นฟูสมรรถภาพในทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการแพทย์ ด้านสังคม ด้านอาชีพ ด้านการปรับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย และด้านการศึกษา ซึ่งมีความมากน้อยของความต้องการต่อบริการเหล่านี้แตกต่างกันบ้าง โดยพบว่าความต้องการของกลุ่มตัวอย่างที่มากที่สุด คือด้านการปรับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยในเรื่องของการมีงบประมาณจากรัฐบาล เพื่อช่วยในการปรับปรุงสภาพบ้านสูงถึงร้อยละ 95.6 รองลงมาคือ ความต้องการด้านสังคมในเรื่องการเข้าถึงบริการข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับคนพิการจากภาครัฐ โดยพบร้อยละ 93.4 ด้านความต้องการด้านการแพทย์คนพิการต้องการการฟื้นฟูสมรรถภาพ โดยเฉพาะในเรื่องการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยครอบครัว และชุมชน และการเยี่ยมบ้านโดยบุคลากรสาธารณสุข ร้อยละ 92.3 ด้านความต้องการการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพนั้น คนพิการต้องการมากที่สุดในเรื่องของการได้รับคำแนะนำหรือคำปรึกษาเกี่ยวกับการประกอบอาชีพที่เหมาะสมจากบุคลากรภาครัฐ คิดเป็นร้อยละ 65.9 ด้านการศึกษานั้น จะพบว่าเป็นด้านที่ผู้พิการต้องการน้อยที่สุด เมื่อเทียบกับ 4 ด้านที่กล่าวมาโดยเรื่องที่ผู้พิการต้องการมากที่สุดในด้านการศึกษา คือการได้รับการศึกษาโดยไม่คิดค่าใช้จ่ายคิดเป็นเพียงร้อยละ 40.7 ผลที่ได้จากการศึกษานี้จะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อผู้สร้างนโยบาย หรือบุคลากรด้านการแพทย์ ในการนำไปปรับปรุงหรือพัฒนาระบบการให้บริการการฟื้นฟูสมรรถภาพในพื้นที่ตำบลแม่แฝก อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่หรือที่อื่น ๆ ให้สามารถตอบสนองความต้องการของคนพิการได้ตรงตามความเป็นจริงมากยิ่งขึ้น

พนมวัฒน์ แก้วหิด (2557, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินผลโครงการตำบลต้นแบบการดูแลผู้สูงอายุระยะยาว ตำบลท่าซิ่น อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยใช้แบบจำลอง CIPP ด้วยการประเมินด้านบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ดำเนินการ และผลผลิต กลุ่มตัวอย่างได้แก่ บุคลากรสุขภาพ บุคลากรท้องถิ่น ผู้นำชุมชน อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ (อผส.) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เลือกกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการ จำนวน 73 คน สำหรับ กลุ่มผู้สูงอายุผู้มตัวอย่างแบบโควตา ได้จำนวน 344 คน ผลการศึกษาพบว่า 1) ด้านบริบทโดยรวมมีความเหมาะสมมาก มีค่าเฉลี่ย 4.00 (ร้อยละ 80.00) สาระนั้น นโยบายระดับชาติการในดูแลผู้สูงอายุระยะยาวมีความชัดเจนสอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบันของผู้สูงอายุในชุมชน การถ่ายทอดและชี้แจงนโยบายระดับจังหวัด อำเภอ ของหน่วยงานสาธารณสุขและท้องถิ่นยังไม่ชัดเจน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่มีการกำหนดนโยบาย 2) ปัจจัยนำเข้าด้านงบประมาณมีความเหมาะสมระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.00 (ร้อยละ

60.00) แต่ขาดการสนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์ คู่มือการดำเนินงาน บุคลากรมีความเหมาะสมระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.88 (ร้อยละ 57.60) และขาดบุคลากรเฉพาะทาง อัตราส่วน อพส.กับผู้สูงอายุ ไม่สอดคล้องตามเกณฑ์ มีการจัดทำแผนงาน โครงการ โดยการมีส่วนร่วมแต่ขาดความต่อเนื่องของวิธีการดำเนินงาน โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง ผู้นำองค์กรแต่ละภาคส่วนมีการกระตุ้น และสนับสนุนการดำเนินงาน มีค่าเฉลี่ย 4.00 (ร้อยละ 80.00) 3) ด้านกระบวนการการวางแผน และดำเนินงานสอดคล้องกับสภาพปัญหาผู้สูงอายุในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.83 (ร้อยละ 76.60) มีการจัดทำฐานข้อมูลที่เป็นปัจจุบันแต่ขาดการออกแบบระบบบริการตามระดับการพึ่งพิงของผู้สูงอายุ ขาดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างเครือข่ายชุมชน การแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานยังไม่ครอบคลุมจากทุกภาคส่วนและยังไม่มีการจัดทำแผนการควบคุมกำกับ ติดตามประเมินผล 4) ด้านผลผลิตการมีส่วนร่วมของแต่ละภาคส่วนอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.15 (ร้อยละ 63.00) ภาพรวมความพึงพอใจของโครงการอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.53 (ร้อยละ 70.60) ผู้สูงอายุพึงพอใจการดูแลช่วยเหลือจากครอบครัว และอพส./อสม.ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย 4.07 (ร้อยละ 81.40) ด้านผู้สูงอายุผ่านมาตรฐานสุขภาพที่พึงประสงค์ร้อยละ 20.91 และไม่ผ่านเกณฑ์ตำบลต้นแบบการดูแลผู้สูงอายุระยะยาว ข้อเสนอแนะหน่วยงานสาธารณสุข ภาครัฐควรมีบทบาทเป็นผู้สนับสนุนด้านความรู้ วางแผนอัตรากำลัง ติดตามควบคุมกำกับคุณภาพ และการบริหาร โครงการให้ผ่านเกณฑ์ สำหรับหน่วยงานท้องถิ่นควรมีนโยบายและระบบบริหารทรัพยากร บูรณาการภาคีเครือข่ายและเชื่อมโยงระบบบริการที่ตอบสนอง สอดคล้องกับสภาพปัญหาและวิถีชีวิตของผู้สูงอายุ ตามบริบทชุมชน

ทิพนตร มีประหยัด (2554 , บทคัดย่อ) ศึกษาเปรียบเทียบ และแนวทางการแก้ไขปัญหา การดำเนินงานของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ และราชประชานุเคราะห์ กลุ่ม 2 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ครูที่ปรึกษาในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ และราชประชานุเคราะห์ จำนวน 118 คน ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified and Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลมีลักษณะเป็นแบบสอบถามปัญหาการดำเนินงานของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในปัญหาการดำเนินงานของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) และการวิเคราะห์ค่าที (t-test Independent) ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์และราชประชานุเคราะห์ กลุ่ม 2 โดยรวม และรายด้าน อยู่ในระดับมาก 2) ผลการเปรียบเทียบปัญหาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในโรงเรียนศึกษา

สงเคราะห์และราชประชานุเคราะห์ กลุ่ม 2 จำแนกตามระดับชั้น โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และประสิทธิภาพการทำงาน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) แนวทางการแก้ปัญหาการดำเนินงานของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์และราชประชานุเคราะห์ ครูที่ปรึกษาได้เสนอแนวคิดที่ โรงเรียนควรจัดเวลาและความสะดวกให้ครูในการเยี่ยมบ้านนักเรียน กำหนดเกณฑ์การแบ่งกลุ่มนักเรียนให้มีตัวบ่งชี้ที่ชัดเจน ครูที่ปรึกษาควรให้ความสำคัญในการจัดกิจกรรมก่อนเรียน (Home Room) และควรกำหนดพัฒนาครูที่ปรึกษาให้มีความรู้ ทักษะ ตลอดทั้งเทคนิคในการให้คำปรึกษาแก่นักเรียน

บุญสิตา วงศรี (2560 , บทคัดย่อ) ศึกษาสภาพการดำเนินงานการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการของศูนย์การศึกษาพิเศษ ในเขตภาคเหนือ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอน ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ในเขตภาคเหนือ สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากการสุ่มอย่างง่าย ด้วยวิธีการจับฉลาก ได้แก่ กลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพศูนย์การศึกษาพิเศษ กลุ่มเครือข่ายที่ 8 แบ่งเป็นผู้บริหาร จำนวน 14 คน ครูผู้สอน 169 คน รวมทั้งหมดจำนวน 183 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพการดำเนินงานการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการของศูนย์การศึกษาพิเศษ มีการดำเนินงานตามกระบวนการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม 7 กระบวนการ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การปฏิบัติสูงที่สุด ได้แก่ การประเมินความสามารถพื้นฐาน รองลงมา คือ การคัดกรองประเภทความพิการทางการศึกษาและการส่งต่อ การประเมินความก้าวหน้า การจัดทำแผน การจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล การให้บริการด้วยกิจกรรมที่เหมาะสม การเก็บรวบรวมข้อมูลทั่วไปของเด็กพิการ และข้อที่มีการปฏิบัติต่ำที่สุด ได้แก่ การนิเทศ ติดตาม ประเมินผล และการส่งต่อ 2) ผู้บริหารและครูผู้สอน มีความคิดเห็นจากสภาพการดำเนินงานการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการของศูนย์การศึกษาพิเศษ ไม่แตกต่างกัน 3) ผู้บริหารและครูผู้สอนที่จำแนกเป็นเพศ อายุ วุฒิการศึกษา ประสิทธิภาพการทำงาน โดยรวมพบว่า มีสภาพการดำเนินงานการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการของศูนย์การศึกษาพิเศษไม่แตกต่างกันทุกด้าน

ทองสุข เทศคนตรี (2557, บทคัดย่อ) ผลการประเมินประสิทธิภาพหลักสูตรฝึกอบรมฯ ตามรูปแบบ CIPP มีดังนี้ การประเมินสภาวะแวดล้อมจากผู้เชี่ยวชาญพบว่า หัวข้อเรื่องในการฝึกอบรมทั้ง 12 หัวข้อเรื่อง กับวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมมีความสอดคล้องสูง

และมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด การประเมินปัจจัยเบื้องต้นหลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสอดคล้องสูงทุกรายการ ผลการนำหลักสูตรฝึกอบรมไปทดลองใช้พบว่าคะแนนผลสัมฤทธิ์ด้านทฤษฎีเท่ากับ 81.27/80.95 และคะแนนของผลสัมฤทธิ์ด้านปฏิบัติมีค่าร้อยละ 78.69 การประเมินกระบวนการพบว่าคะแนนผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตรฝึกอบรมด้านทฤษฎีเท่ากับ 82.47/81.43 และคะแนนของผลสัมฤทธิ์ด้านปฏิบัติเท่ากับร้อยละ 79.86 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ทั้งด้านทฤษฎีและด้านปฏิบัตินอกจากนี้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความเห็นว่าการจัดฝึกอบรมในภาพรวมมีความเหมาะสมมากที่สุด และการประเมินผลผลิตพบว่าผู้บังคับบัญชาของสถานศึกษาเป้าหมายมีความคิดเห็นต่อการนำความรู้และทักษะที่ได้จากการเข้ารับการฝึกอบรมไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนที่ผ่านการอบรมในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด นักเรียนจำทหารเรือที่ได้รับการสอนจากครูผู้สอนที่ผ่านการฝึกอบรมส่วนใหญ่มีความเห็นว่ารูปแบบมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด

ฉพสร สวัสดิบุญญา (2553, หน้า 149-152) ได้ศึกษารูปแบบการฝึกอบรมหัวหน้าแผนกวิชาเพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานในการจัดการเรียนการสอน ผลการวิจัยพบว่า 1) การประเมินสภาวะแวดล้อม รูปแบบการฝึกอบรมหัวหน้าแผนกวิชาเพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานในการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วยหลักสูตรฝึกอบรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติจำนวน 11 หัวข้อเรื่อง ได้แก่ หลักการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน การวิเคราะห์คำอธิบายรายวิชาการเขียนโครงการสอน การเขียนจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม การสร้างใบเนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน 7 ขั้นตอน (Seven Ex'PBL Model) การจัดสื่อและแหล่งเรียนรู้ การประเมินผลการเรียนการสอนการวางแผนการสอน การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้และเทคนิคการเป็นวิทยากรฝึกอบรมสำหรับการฝึกอบรมใช้เวลา 3 วัน โดยมีวิทยากรบรรยายประกอบสื่อการฝึกอบรม 2) การประเมินปัจจัยเบื้องต้น จากการประเมินความสอดคล้องของ หลักสูตร โดยผู้เชี่ยวชาญพบว่า ดัชนีความสอดคล้องอยู่ในระดับสูง ทั้งสามรายการ คือ การประเมินความสอดคล้องของหลักสูตรฝึกอบรมเท่ากับ .80 ความสอดคล้องหัวข้อเนื้อหาหลักสูตรกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม เท่ากับ .84 และความสอดคล้องของแบบทดสอบกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม เท่ากับ .80 ด้านความเหมาะสมของแบบสอบถาม พบว่า ผลการประเมินรายการของแบบประเมินการนำหลักสูตรฝึกอบรมไปใช้ฝึกอบรมมีความเหมาะสมระดับมากที่สุด ผลการประเมินรายการแบบประเมินผลโครงการอบรมหลักสูตรฝึกอบรมมีความเหมาะสมระดับมาก ผลการประเมินรายการแบบประเมินความพึงพอใจของผู้บังคับบัญชาต่อหัวหน้าแผนกวิชาในการจัดโครงการฝึกอบรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานในการจัดการเรียนการสอนมีความเหมาะสมระดับมาก

ที่สุด ผลการประเมินรายการแบบประเมินความพึงพอใจของครูผู้สอนในการจัดโครงการฝึกอบรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานในการจัดการเรียนการสอนมีความเหมาะสมระดับมาก และจากการนำหลักสูตรไปทดลองใช้ พบว่า ประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม มีค่าเท่ากับ 83.53/83.79 คะแนนภาคปฏิบัติ มีค่าร้อยละ 89.15 ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบมีค่า 0.78 3) การประเมินด้านกระบวนการ จากการนำหลักสูตรไปใช้ฝึกอบรมพบว่า หลักสูตรฝึกอบรม มีประสิทธิภาพ 83.21/83.58 คะแนนภาคปฏิบัติ มีค่าร้อยละ 89.69 4.การประเมินด้านผลผลิต จากการติดตามผลผู้เข้ารับการฝึกอบรม จำนวน 6 คน ไปจัดฝึกอบรมครูใน 6 แผนกวิชา ได้ค่าประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม 85.33/85.78 คะแนนภาคปฏิบัติ มีค่าร้อยละ 89.26 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้บังคับบัญชาและครูผู้สอนต่อโครงการฝึกอบรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานในการจัดการเรียนการสอนพบว่า มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด และระดับมาก ตามลำดับ

ศุรางค์ บุญยะพงศาไชย (2554, หน้า 209-212) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมในการจัดทำแผนพัฒนาครูช่างอุตสาหกรรม ผลการวิจัย พบว่า 1.การประเมินบริบทผู้เชี่ยวชาญประเมินว่า ผู้เข้าฝึกอบรมมีจำนวนโดยเฉลี่ย 20 คนต่อรุ่นระยะเวลาของการฝึกอบรม 3 วัน มีความเหมาะสมโดยมีหัวข้อการฝึกอบรม ได้แก่ 1) การสร้างเครื่องมือ หากความต้องการจำเป็น 2) ขั้นตอนการหาความต้องการจำเป็น 3) การจัดทำแผนพัฒนาบุคลากร 4) การวางแผนระยะยาว 5) การวางแผนระยะกลาง 6) การวางแผนปฏิบัติการ 7) การเขียนโครงการ 8) การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม 2.การประเมินปัจจัยนำเข้า ผู้เชี่ยวชาญประเมินว่า หัวข้อการฝึกอบรมกับวัตถุประสงค์การฝึกอบรม และแบบทดสอบกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม มีค่าดัชนี ความสอดคล้องอยู่ในระดับสูง ส่วนประสิทธิภาพหลักสูตรฝึกอบรมในขั้นการทดลองใช้ พบว่าคะแนนภาคทฤษฎีมีคะแนนเฉลี่ยในการทำแบบฝึกหัดและจากการทดสอบ ร้อยละ 87.42/85.56 ตามลำดับและคะแนนภาคปฏิบัติ มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 84.37 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ส่วนความพึงพอใจของผู้เข้าฝึกอบรมที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรม อยู่ในระดับสูง และแบบทดสอบมีค่าความเชื่อมั่นอยู่ระหว่าง 0.82-0.99 3.การประเมินกระบวนการ ประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมในขั้นตอนการนำไปใช้จริงพบว่า ประสิทธิภาพหลักสูตรฝึกอบรมภาคทฤษฎี มีคะแนนเฉลี่ยในการทำแบบฝึกหัดและใบแบบทดสอบ ร้อยละ 86.93/85.69 ตามลำดับ และภาคปฏิบัติ มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 85.48 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ส่วนผลการประเมินความพึงพอใจการนำหลักสูตรฝึกอบรมในการจัดทำแผนพัฒนาครูช่างอุตสาหกรรมไปใช้ฝึกอบรม โดยภาพรวมมีความพึงพอใจในระดับมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.86 4.การประเมินผลผลิตในการติดตามผลเพื่อประเมินประสิทธิผลผู้เข้ารับการฝึกอบรมซึ่งผู้เข้าอบรมนำความรู้ที่ได้รับไปจัดทำแผนพัฒนาครูช่างอุตสาหกรรม จากการติดตามกลุ่มเป้าหมายจำนวน 20 คน 5 สถานศึกษา ดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาครูช่างอุตสาหกรรมซึ่งได้แก่ แผนระยะยาว แผนระยะกลาง แผนปฏิบัติ

การ ปรากฏผล คือ การวิเคราะห์ประสิทธิภาพผลการจัดทำแผนพัฒนาครูช่างอุตสาหกรรม มีค่าโดยเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 90.03 แสดงว่าประสิทธิภาพของการจัดทำแผนพัฒนาครูช่างอุตสาหกรรม และ ประสิทธิภาพจากการติดตามผลการอบรมสูงกว่าเกณฑ์คะแนนภาคปฏิบัติ ส่วนผลการประเมินความพึงพอใจของผู้บริหารและครูผู้มีหน้าที่หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่รับผิดชอบการพัฒนาทรัพยากรบุคคลเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาครูช่างอุตสาหกรรม ในสถานศึกษาโดยภาพรวมมีความพึงพอใจในระดับมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.32

กาญจนา อิ่มจีน (2555, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม โรงเรียนบางบ่อวิทยาคม จังหวัดสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร ครูผู้สอน และนักเรียน จำนวน 334 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการดำเนินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม เป็นการประเมินด้านบริบท ด้านปัจจัย ด้านกระบวนการดำเนินงาน และด้านผลผลิต ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านบริบท ผลการประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม มีความสอดคล้องของวัตถุประสงค์บนนโยบายและเป้าหมาย โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 2) ด้านปัจจัยเบื้องต้น ผลการประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม มีความพร้อม ความเหมาะสม โดยรวมอยู่ในระดับมาก 3) ด้านกระบวนการดำเนินงาน ผลการประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม มีความเหมาะสมของการดำเนินงานของโครงการ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 4) ด้านผลผลิต ผลการประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม มีประสิทธิผลของการดำเนินงานที่เกิดขึ้นกับนักเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ประมวล ผอฝน (2556, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการประเมินโครงการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนวัดบางนาในสำนักงานเขตบางนา กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษารั้งนี้ ประกอบด้วย ผู้บริหาร ครูผู้สอน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 และผู้ปกครอง รวมจำนวนทั้งสิ้น 566 คน ผลการประเมินโครงการสรุปได้ดังนี้ 1) ด้านปัจจัยพื้นฐานสถานะแวดล้อมของโครงการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่ามากที่สุด ได้แก่ ด้านความพร้อมและทรัพยากร และด้านความต้องการจำเป็นของโครงการ ส่วนด้านวัตถุประสงค์ของโครงการ และความเป็นไปได้อิงโครงการ อยู่ในระดับมาก 2) ด้านกระบวนการปฏิบัติระหว่างดำเนินโครงการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก 3) ด้านผลผลิตของโครงการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก พิจารณารายประเด็น พบว่า ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ การบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ มีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ความพึงพอใจของผู้ที่เกี่ยวข้องที่มีต่อโครงการ มีผลประเมินอยู่ใน

ระดับมาก และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ผลการประเมินกิจกรรมตามโครงการ มีผลการประเมินอยู่ในระดับมาก

เพียงเพ็ญ เสนอไชย (2556, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการประเมินโครงการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม โรงเรียนวัดประหาระบือธรรม สำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย ผู้บริหาร ครู นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 รวมจำนวนทั้งสิ้น 566 คน ผลสรุปได้ว่า 1) ด้านบริบท (Context) ผลการประเมิน ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด 2) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ผลการประเมิน ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก 3) ด้านกระบวนการ (Process) ผลการประเมิน ในภาพรวมมีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมาก 4) ด้านผลผลิต (Product) ผลการประเมินพบว่า ด้านการบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ ในภาพรวมมีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ผลการประเมินความพึงพอใจ ในภาพรวม มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก และผลการดำเนินงานของกิจกรรมตามโครงการ ทั้ง 7 กิจกรรม ในภาพรวมมีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

2.1.5.2 ต่างประเทศ

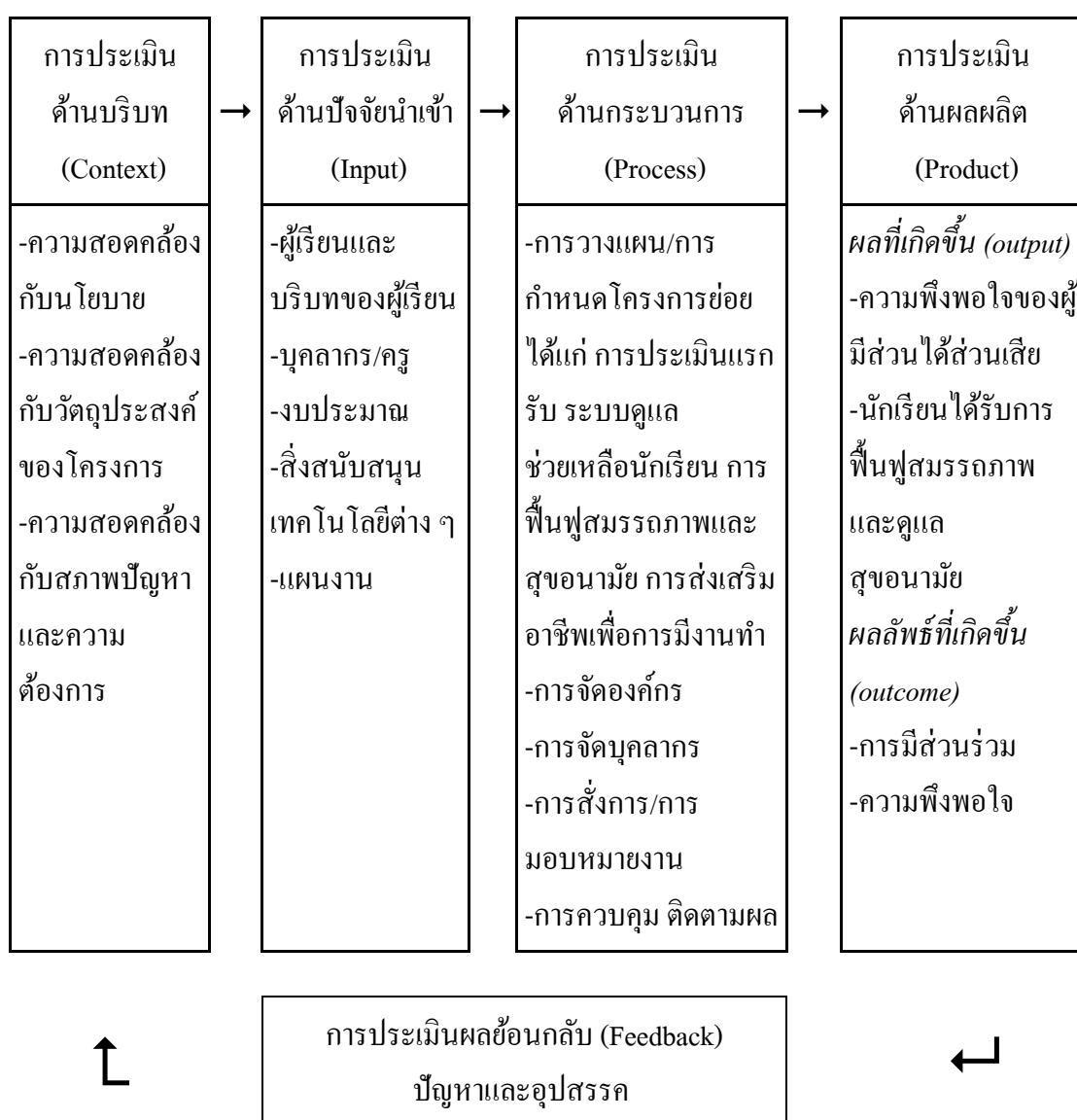
Howell & Martin (1998, p. 433-441) ได้ประเมินผลรูปแบบของการบริการสุขภาพในโรงเรียน เพื่อเปรียบเทียบความจำเป็นระหว่างนโยบายของรัฐเวอร์จิเนียกับนโยบายอื่น ๆ ของผู้บริหารสุขภาพในโรงเรียน ข้อเสนอแนะของผู้ประกอบอาชีพนี้และเครื่องมือในโรงเรียนของท้องถิ่น โดยใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับนโยบายการจัดโครงการสุขภาพในโรงเรียน โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นอาจารย์ใหญ่ และอาจารย์สุขศึกษาจากโรงเรียน 74 แห่ง ในรัฐเวอร์จิเนีย นำข้อมูลมาคำนวณหาค่าร้อยละ พบว่า ลักษณะสำคัญและโครงสร้างของความเข้าใจโครงการบริหารสุขภาพในโรงเรียน ควรได้เรียนเกี่ยวกับการบริหารสุขภาพในโรงเรียนควรมีการให้ความรู้เกี่ยวกับโครงการสุขภาพแก่ครู ผู้บริหาร โรงเรียน พยาบาลประจำโรงเรียน แพทย์ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

Marbury (1999, p. 1851-A) ศึกษาเรื่อง การประเมินโครงการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม โดยใช้รูปแบบการประเมินชิปปี้โมเดล (CIPP) วัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ทราบผลของโครงการ เนื่องจากโรงเรียนที่ผู้วิจัยศึกษาได้ริเริ่มในการบูรณาการการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมเข้าไปในวิชาภาษาอังกฤษและสังคมศึกษา ซึ่งนักเรียนจะต้องใช้เวลาที่เป็นการบูรณาการทั้ง 2 วิชานี้ สัปดาห์ละหนึ่งวันในการปฏิบัติกิจกรรมการรับใช้สังคม ผลการประเมิน พบว่า องค์ประกอบที่สำคัญของการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม เป็นเรื่องสำคัญต่อประสิทธิผลของโครงการ โครงการที่มีประสิทธิผลต้องคำนึงถึงรูปแบบของโครงการผลประโยชน์

ของนักเรียน และผลประโยชน์ต่อชุมชนโดยในแต่ละองค์ประกอบ มีองค์ประกอบย่อยหลายประการ มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม คือ นักเรียนทำกิจกรรมการรับใช้สังคมในโรงเรียนน้อยเกินไปและโครงการไม่มีความต่อเนื่อง

2.2 กรอบแนวคิดการประเมิน

การประเมินโครงการในครั้งนี้เป็นการประเมินโครงการฟื้นฟูสมรรถภาพและสุขอนามัยสำหรับนักเรียนโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่ โดยใช้แบบจำลอง CIPP ของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam, 1971) ซึ่งมีกรอบแนวคิดในการประเมินดังภาพที่ 2.5

แผนภาพที่ 2.5 กรอบแนวคิดในการประเมินโครงการ

จากแผนภาพที่ 2.5 แสดงกรอบแนวคิดในการประเมินโครงการ โดยการประเมิน ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต และมีการ ประเมินผลย้อนกลับ (Feedback) ทำให้ทราบถึงผลการดำเนินงานของแต่ละด้าน ปัญหา และ อุปสรรค รวมถึงผลกระทบของโครงการฟื้นฟูสมรรถภาพและสุขอนามัยฯ